

ЛЕЗГИ ГАЗЕТ

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чІал хуьх!

1920 – йисалай акъатзава

№ 11 (11124) хемис 21 – март, 2024 – йис

WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет «Дагпечатдин» киоскрай – 16 манат

Зурба гъалибвал

Нариман ИБРАГЪИМОВ

2024-йисан 15-17-мартдин йикъара Россияда дуньядин метлеб авай вакъиа - президентдин сечкияр киле фена. Абуру вири терефрихъай къетленбур, вилик квай йисара тухвайбурулай тафаватлур, хейлин цийивилер ишлемишайбур ва нетижаярни гзафбур гуьзет тавурбур хъана. Сиясатдин зурба мярекатда садрани тахъай къадар сечкичйри - 77,44 процентди иштиракна. Абурун 87,29 процентди Владимир Путинад сесер гана. Имни рекорд я. Эгер виликан йисарин президентдин сечкияр рикел хкайтла, 2000-йисуз В. Путинад 51,95 процент сечкичйри, 2004-йисуз - 71,31 процентди, 2012-йисуз - 63,6 процентди ва 2018-йисуз - 76,69 процент сечкичйри сесер ганай.

Аквазвайвал, 2024-йис неинки Россия, гъак гзаф маса уьлквейр патални къетленди, гежег тайнарзавайди хъун гуьзлемишзава. Им, гелбетда, анра киле фидай сечкирин вахтунда государствойрин килериз атай регъберрин камаллу, тешкилу, бегьерлу кваллахдила, къенепатан ва къецепатан уьлквейрихъ галаз тухузвай сиясатдила, яшайишдинни экономикадин хилер йигин еришралди вилик тухунилай аслу жеда. Россиядихъ галаз бягъс члугвазвай уьлквейр тимил туш. Абурун макъсад, сечкириз манийвал гана, уьлкведин Президентвиле Владимир Путин хка тийидай галар арадал гъун тир. Амма, шадвилелди лугъун хьи,

Россиядихъ галаз дуст тушир уьлквейрин регъберрин мурадари килиз акъатнач.

Россиядин президентвиле кандидат яз сечкира къуд касди иштиракна: Владислав Даванкова (адаз 3,84 процентди сес гана), Владимир Путин (87,29), Леонид Слуцкийди (3,21) ва Николай Харитонов (4,31).

Россиядин Федерациядин Президент хядай сечкирин вилик квай кампания «Санал хъун чи къуват я – Россия патал сес гун» лишанди кваз киле фена. И лозунгдин метлеб лап екеди хъана. Политикри виликамаз лагъай ихтилатар тестик хъана. Сечкири Россиядин халкъар мадни сад, тупламиш хъуниз, абуру чулав са къуватдивайни алцурариз, зайфариз тежедайди успатна. И гъакъкъатдин гъакъндайни сечкирин нетижайри шагьидвалзава. Венесуэладин президент Николас Мадуро, гъиле-гъил аваз, и вакъадин регъбер тебрик авунихъ галаз сад хъиз, лагъана: «Владимир Путин коллективный Западдин винел гъалибвал къазанмишна».

Эхъ, Николас Мадуро гъахъ я. Россиядин Президент хязавай сечкириз манийвал гун, агъалияр гъукмдиз акси аквазарун, Владимир Путинад акси къуватар арадал гъун патал къецепатан уьлквейри гзаф алахъунар авуна. США-дин, Европадаин хейлин уьлквейрин махсус къуллугъарни, душманрин жасусриз элкъвенвай къенепатан хаинарни, жуьреба-жуьре къуватриз къуллугъзавай хакерарни, блогерарни и кардик экечна. ЦИК-дин къурулушдал

садрани тахъай жуьредин кибергъужу-мар авуна. Социальный сетар къундармайрив, тапаррив ацурна. Украинадихъ галаз сергъятламиш хъанвай Россиядин областрин агъалийрик кич, къурху кутун патал миллетбазри ислъягъ хуьрерал гъужумарни авуна, шегьерар, хуьрер, яшайишдин имаратар, квалер тупарай, ракетайрай яна. Амма алчак, инсансуз, инсафсуз вири и гьерекари, амалри Россиядин халкъар мадни сад хъуниз, са къурхуни авачиз, сечкидин участокриз фена, сес гуниз мажбуруна. США-дин таъсирдик кваз лагълагъарзавайбурун сивер гила агал хъун лазим я. Мидявиле кил янавай дестеяр, чинеба кваллах тухузвай органар В.Путинад чкадал чпин макъамрал къуьлдай, чи зурба государство барбатлунин карда къумек гудай кас эцигун патал фадлай эгечнавай. И карда Украинадин миллетбазрикай, фашистрикай даях къуна. Абурун фендигарвили, хаинвили планар анжах гъа планар яз амуькда.

Идан гъакъндай 18-мартдиз Яру майдандал Крым Россиядик экеч хъуьуна 10 йис тамам хъуниз талукъарнавай мярекатдиз кватл хъанвай къван агъзуралди жуьреба-жуьре яшарин агъалийрини тестикъарна. Митингдал Владимир Путин рахана, ада крымвийри, севастопольвийри ва чи уьлкведин вири халкъариз юбилей мубаракна. Россиядин Гимн вири майдандал эзберна. Ахътин фикридал къевезвай хьи, сечкира Путинан гъалибвал гъар са иштиракчиди вичин гъалибвал хъиз гиссзава. Идаз халкъдин садвал лугъуз жеда.

» 2

Нумрадай кІела:

БАТАНПЕРЕСВАЛ

Набирани къегъалвал

Къе вагъши душманри, фашистри Рагъаклидай патай Россиядиз чпин килер экъиснавайла, чи лекъерин иви реазва, абуру Ватан, халкъ, къул, гъахълувал хуьз майдандиз экъечнава. Лекъер са члавузни душманриз муьтлюьгъ хъайиди туш, я жени ийидач!

» 4

ЖЕМИЯТ

Гуьгъуьл къачузва

Украинада женгинин гьерекари башламишунихъ галаз алакълу яз, Къурагъ райондай къанни вадалай виниз жегъилриз армиядин жергейриз эвер гана. Абуру Донбасдин шегьерар миллетбазрикай хуьн ва азад авун патал женгера иштиракзава.

» 5

УЪМУЪР

Гъазурвилер аквазва

И йикъара Къасумхуьрел, Дагъустан Республикадин Халкъдин Собранидин депутат Имам Яралиеван регъбервилек кваз, алай йисан майдиз Дагъустандин халкъдин шаир Стлал Сулейман дидедиз хъайидалай унихъ 155 йис тамам хъун къейд авунихъ галаз алакълу яз, тешкилувлин комитетдин заседание киле фена.

» 6

ЭКОНОМИКА

Гъасилиз эгечнава

Республикадин къилепатан райондин тлебиатдин шартлар Нижний Новгороддай тир карчидиз голубика гъасилун патал виридалайни кутугайбур яз акуна. Ада участок вирус акат тийидай жуьредин ва махсус лабораторияда арадал гъанвай 3,5 агъзур кул-кусдалди таъминарнава.

» 7

ТЕРБИЯ. МАРИФАТ

Аялриз тербияни чирвал гунин бязи терефрикай

Диде-буба аялди тербиядин къилин чешне я. Гъар са аялдин тербиядай, чаз чеб, вилериз такуна, тийижиз хъайитлани, гуьзгудай хъиз, адан диде-буба аквада. Диде-бубади кваллин къене аялдин «куруниз вуч куьткъуьнайла», уьмуьрдани къенин аялдин, пакагъан члехидан «тлурунай» гъам аквада.

» 8

ДИН

Диндиз талукъ конкурс

Играми ватанэгълияр! Гъар йисан рамандин вацра газет келзавайбурун арада тухузвай диндин конкурс гатлуннавайдакай хабар гуьзва. Шаз хъиз, цини и серенжем медениятдинни марифатдин А.Гъасанан тварцихъ галай центрадини «Лезги газетдин» редакцияди саналди тешкилнава.

» 15

Зурба гъалибвал

» 1

Россиядин Федерациядин президентвиле мад сеферда хъувунвай Владимир Путинан тварцихъ дуньядин къуд патахъай тебрикдин телер, чарар къезва. Амма коллективный Запада садбуру сиве яд къунватла, масабур Россияда президентвилдин сечкияр гуя дуьздаказ, гъахълудаказ тухванач, агъалийрив гужуналди се-сер гуз туна, участока татугайвилериз рехъ гана лугъуз лаглагъарзава. Масакла тежедайла, вучда къван, лугъудайвал, абур нек алахъай къарийриз ухшар я.

Владимир Путина сечкиярин вичин штабдал къил члугуна ва Донбассда уьлкведин итижар патал женг члугъазвайбуруз, Россиядин вири агъалийриз риклин сидкъидай сагърай лагъана. Гугъуналлаз ам СМИ-рин векилрихъ галаз гугъуьшмиш хъана. Абурун суалриз жавабар гудайла, Владимир Путин лагъана: «Сечкиярин нетижайри зун тажубарнач. Гъич садрани тахъай хътин нетижар арадал атун кье дуньяда авай гъаларихъ галаз алакълалу я. Иллаки — къецепатан къуватри Рос-

сия басмишун патал ийизвай гьерека-трихъ галаз. Нетижайри мадни са кар - гьукумдин чешме чи халкъ тирди тес-тикарна. Россия экономикадин, яшайишдин режъай вилик тухун патал къабулнавай вири къарарар къилиз акъуд-да. Чи вилик пад къаз алахъзавайбурун гьерекатрихъ са нетижани жедач. Гъикл лагъайтла, чаз виликди еримешдай вири шартлар, къуватар ва чи Ватан клани, адахъ рикл кузвай агъалияр ава».

Дагъустан Республикада президентдин сечкияр къиле тухун патал участокрин 1862 комиссия ачухнавай. Сечкидин участока алай аямдин техника ишлемишна. 137 участок КОИБ-ралди (сечкидин бюллетенар гьисабдай аппаратар) таъминарнавай, 688 участокад сес гузвай гъалдал видеокамерайри гугъуьшмишзавай. Амай участокрани видеорегистрациядин такъатар ишлемишна. Гъикл «Мобильный сечкичи» механизми кардик кутунвай. Кылинди ам я хъи, гъам Дагъустанда, гъам Россиядин вири регионра сечкияр ислъгъвилелди, татугайвилериз рехъ тагана (икл хъана кланзавайбуру авайтлани), пара тешкилл-

вилелди, вири халкъдин иштираквал аваз къиле фена. Дагъларин уьлкведин 1708189 сечкидикай сечкияр 1547370 (90,59%) касди иштиракна. Мегъарамдхуьруьн райондин сечкичирикай 89,74 процентди, Докъузпарадай 95,34, Къурагъай 90 процентдилай виниз агъалийри Владимир Путиназ сес гана.

Дагъустан Республикадин Къил Сергей Меликова Владимир Путиназ гъалибвал тебрикна, гъа са вахтунда къейдна: «Дагъустанвийри сес гунал зун пара рази я. Яракъламиш хъанвай бандитрин клеретлар Дагъустандай ахъудай 1999-йисалай Владимир Путин чи халкъдив кланивилелди эгечлава. Адан иштираквал аваз, республика саки вири хилерай виликди физва. Дагъустанвийри Россиядин Президентдиз ийизвай ихтибар екеди я. Ам къиле аваз, Россияди мадни еке агалкъунрихъ еримешда...»

Сечкияр иштираквайбурун къадардал гъалтайла, къвенкъевичирин жергеда Чечен Республика (96,4 процент), Кемероводин область (94,25), Тывадин Республика (94,05 процент) ава.

Хабарар

Гъазурайди - Муса АГЪМЕДОВ

Тумар гъасилда

Дагъустанда тумчивилин (семеноводство) къетлен чка арадал гъунин месэла алай вахтунда федеральный дережада аваз веревирдзава. Идакай РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводин телеграм-каналди хабар гузва.

Чешмедин, ВИР-дин (Всероссийский институт генетических ресурсов растений имени Н.И. Вавилова) филиал тир Дагъустандин тежрибадин станциядин директор Киштили Куркиеван гафарал асаслу яз, къейдзавайвал, тумчивилин къвалахар тухун патал Дагъустанда хътин шартлар авай мулкар вири дуньяда авайди анжах са шумуд я.

Адан гафаралди, ДОС-ВИР-ди РД-дин федеральный аграрный илимдин центрадихъ галаз санал гъар йисуз 1,5 агъзур тонндайла виниз техилдин ва хуьруьн майишатдин магъсулрин хъсан еридин тумар, 10 тонндив агакъна салан майвайрин тумар гъасилзава, 100 агъзурдав агакъна емишрин къелемарни арадал гъизва.

РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министр Мухтарбий Аджекова къейдзавайвал, Дагъустанда тумчивил йигиндаказ вилик фин давам жезва. Икл, республикада жуьреба-жуьре магъсулрин хейлин тумар арадал гъанва.

Чиновникдин гафаралди, ДОС-ВИР-ди ва РД-дин федеральный аграрный илимдин центради чара авур грантдин кумекдалди, 2023-йисуз 9,2 тонн салан майвайрин, 1,6 агъзур тонндайла гъаф къетлен шартларин чкайра цадай зулун магъсулрин тумар арадал гъана.

10 млн манат чара авунва

Дагъустанди некледин малдарвал (молочное животноводство) вилик тухун патал 10 миллион манат чара авунва. Идакай, РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министр Мухтарбий Аджекован гафарал асаслу яз, ведомстводин телеграм-каналди хабар гузва.

Чиновникдин гафарай малум хъайивал, республикада калерин жинс хъсанарунин къвалах къиле тухузва, и серенжем гъа са вахтунда махсус программадин сергъятра авазни уьмуьрдиз кечирмишзава.

Икл, и макъсадар патал республикадин бюджетдай РД-дин федеральный аграрный илимдин центрадиз, винидихъ къейднавайвал, 10 миллион манат чара авунва.

Чешмедин хъизвайвал, республикада гъакни некледин гъайванар хуьнин хиле еке инвестпроектар къилиз акъудунин кардикни къил кутунва. И серенжемрин сергъятра аваз, цийи жуьредин (инновационный) фермаяр арадал гъида.

Виниз тир еришралди

Дагъустанда яшайишдин къвалер вахкунин ериш 2024-йисан эвел къилелай уьлкведа виридалайни винизди я. Идакай, Росстатдал асаслу яз, «Дагъустан» РИА-ди хабар гузва.

Икл, алай йисан сифтегъан 2 вацра республикада вахканвай яшайишдин къвалерин майдандин къадар 4,5 сеферда артух хъанва. Чешмедин къейдзавайвал, и рекъем, алатай йисан и муддатдив гекъигайла, хейлин гъаф я.

Хабар гузвайвал, эгер 2023-йисан январь-февраль варцара республикада 131 агъзур кв.метрдин яшайишдин къвалер вахканвайтла, 2024-йисуз и рекъем 731 агъзур кв.метрди барабар я.

Росстатдин делилралди, яшайишдин къвалер вахкунал гъалтайла, къвенкъевичи чкадал алай 10 региондик Дагъустан, Татарстан, Москвадин ва Ленинграддин областар, Краснодардин край ва масабур акатзава.

Сифте жергеяра ама

РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводин телеграм-каналди хабар гузвайвал, къене цил авай культураяр гъасилун патал чара авунвай майдандин къадардал гъалтайла, Дагъустан Республика уьлкведа къвенкъевичи регионрин сиягъда ама. Ихътин багълар регионда 11 агъзур гектардилай виниз мулкъара экъла хъанва. Республикада гъар йисуз саки 11 агъзур тонндив агакъна пинияр ва шурван пинияр къватл хъийизва.

Максим Решетников - Дагъустанда

Агъмед МАГЪМУДОВ

18-мартдиз Дагъустандиз РФ-дин экономикадин режъай вилик финин министр Максим Решетников мугъман хъанвай. Ина федеральный дережадин ведомстводин къили ципицчивилин, туризмдин хилер вилик тухунин месэлайриз талукъарнавай совещанияр къиле тухвана, Къизляр, Дербент шегъерриз, Дербент райондиз фена.

Агъадихъ чна М.Решетникова къиле тухвай совещанийрал веревирд авур месэлайрикай куьрелди гузва.

Максим Решетников Дагъустандин Къил Сергей Меликовахъ галаз Къизлярдин коньякардай заводдиз фена ва карханадин мумкинвилериз къимет гана. Заводди РФ-дин экономикадин режъай вилик финин министерстводихъ галаз 2024-2026-йисара ципицчивил ва чехирчивил вилик тухун патал инвестицияриз талукъ икьрар кутунна. Дагъустанда государстводи чара ийизвай такъатрин кумекдалди ципицчивилин ва чехирчивилин хилера къвалахдай 900 чка арадал гъанва.

Дербент районда къиле феи совещанидал Дагъустандин экономикадин кар алай хилериз талукъ месэлаяр

веревирдна. 2025-йисуз республикада Каспий гъуьлуьн къерехда арадал гъидай кластердин сад лагъай объекттар эцигиз гатунда. Махачкъаладин аэропортунинни Дербент шегъердин арада пассажирар санай масаниз тухудай улакьар кардик кутада. Дагъустанда аялрин центр эцигунин къвалахрин сад лагъай паюна къвалахдай 400 чка арадал гъида.

Максим Решетникова республикада ЖКХ-дин хел цийиикла туькьур

хъувунин жигъетдай къиле тухванвай къвалахриз ва региондихъ авай мумкинвилериз еке къимет гана. Ада къейд авурвал, Дагъустанда вири уьлкведин экономика патал чехи метлеб авай проектар къилиз акъудзава.

Сергей Меликова Кеферпатан Кавказдин республикада экономика вилик тухунин карда санал къвалахунай Максим Решетниковаз сагърай лагъана.

Гъегъеншдиз - РД-дин Къилин сайтдай къелиз жеда.

Месэла гъалзава

Чи мухбир

19-мартдиз Махачкъалада РД-дин Къил Сергей Меликован регъбервилек кваз къиле феи совещанидал веревирд авур месэлайрикай сад иесисуз кицлерихъ галаз алакълуду тир. Дагъустанда и месэла гъалун патал къабулзавай серенжерикай вице-премьер Нариман Абдулмуталибова суьгъбетна.

Адан гафарай малум хъайивал, 2022-йисав гекъигайтла, шаз иесисуз кицлерин къадар тимил хъанва. Анжах им месэла амач лагъай члал туш. Эхиримжи 3 йисан къене ахътин кицлер къун патал къиле тухузвай мярекатриз республикадин бюджетдай 82 миллиондилай виниз пулдин такъатар чара авуна.

Лагъана кланда, иесисуз кицлерикай инсанар патал авай хаталувални фикирда къуна (республикадин жуьреба-жуьре шегъерра ахътин кицлери инсанрал вегъей дуьшущарни малум я), и месэла гъалуниз регионда къетлен фикир гузва. Мисал яз, алай вахтунда Дербентда вахтуналди ахъ-

тин кицлер хуьдай махсус чка (приют) эцигна акъалтарнава. Ихътинбуру республикадин мад са шумуд муниципалитетда эцигдайвал я.

Гъакни чпин кицлер, герек амач лагъана, куьнейриз ахъайзавайбуру жавабдарвилез члугун патал региондин дережада аваз къабулнавай къанундик дегишвилер куктада.

Стлал Сулейманан - 155 йис

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Зун ягълмиш жедач, лезги твар алай гъар садаз Стлал Сулейманан мукъва, багъа, ала я лагъайтла. Са мус, са гына ятлани гъар сад халкъдин шайрдин ватандихъ, уьмуьрдин, яратмишунин ирсинихъ, XX асирдин Гомеран твар алай яржарихъ, ктабрихъ, чкайрихъ галаз алакъялу хъана.

Къурагъ райондин дагъларин, кламарин, булахрин къужагда авай Хпежрин хуьрйи тир заз Стлал Сулеймананай зи рагъметлу чехи буба Ибрагъимавай ван атанай. Ам камаллу, арифдар, дуьнья акунвай инсан, савадлу, Къуръан клелзавай дингъли тир.

Ругуд лагъай класда авайла, чун лезги члалан муаллим ва чи класдин регъбер Сагъид Вагъидова колхоздин пар члугвадай машиндаваз (шофер Физлидин Исмаилов тир) Агъа Стлал Сулейманан музейдиз тухванай. А члავуз музейдин директор шайрдин хва Мирзе-Юсуф тир. Ада чаз вичин бубадин уьмуьрдикай, яратмишунрикой суьгъбет авунай, шайрар хуралай клелнай. Сулейма-

вал, амма мягкемдиз, эцигунрин цийи материалрикой хкаж хъувунва.

Дагъустандин государственнй сад авунвай музейдин директордин заместитель К.Абушевахъ ва Стлал Сулейманан литературадинни мемориальный Кваллин-музейдин илимдин къуллугъчи Фейзудин Мамедовахъ галаз чун залра къекъезва. Сифте зал. На лугъуди, вун экв ават тийизвай клваллиз вегъена. Серинвал, шуьтрувал, чулав рангар, къайивал... Эхъ, ина тукъурнавай экспозицияди Чехи Октябрдин инкъилаб гъалиб жедалди виликан азгъун, гъахъсуз, зулуматдин девирдикай, са къас фахъ къекъезва, Сулейманан алцумай рекъерикай, дагъвийрин бахтсуз, четин уьмуьрдикай суьгъбетзава. Сулейманан вичи гъавайда лагъаначир: «Виридалайни гзаф заз а кар чир хъана хьи, фяле инсандиз виринра ва вири чкайра сад хъиз четин я. Кесибар вири гъа сад хъиз бахтсуз я».

Мамедова чаз Сулейманан вичин уьмуьрдин юлдашдихъ галаз эцигай кваллин макет къалурзава. Шайрди гвенар гвейи мукал, яргъл мензилар атлай шаламар,

гъедай чанта, чуьнгуьр... Стодал Мусаиба, Эффенди Капиева Сулейманан эзберзавай шайрар къеьй ручка, чернилдин къаб, лампа...

Музейда вири кваллахар гъеле куьтягнавачир. Устларри, художникри (Шарафудин Мурзаев, Магъмуд Магъмудов, Евгений Шведов), К.Абушеван, Л.Стальскаядин гуьчивилик кваз, санлай дараматдин къецепатар ва музейдин къенепатар безетмишун, герек къайдадиз хкун патал зегъмет члугвазмай. Абуру чпин кардив пара мукъуф-

миш хъанай. Телефондай рахайла, ада хушвилелди чаз мугъмандиз атун теклифнай.

79 йисан яшда авай шайрди вичи чаз кваллин раklar ачуьнавай ва мугъманар къабулдай клваллиз тухванай. Хваш-беш авурдалай гуьгъуьниз ам, яргъл тевгъена, чаз талукъ меселадив гатлунна. Ам хъвер-зарафат гвай итим тир.

- Хва, акл хъайила, вун «Коммунист» газетдай я ман? Ана заз дустар авайди я гъа, виридаз саламар це зи патай. Лап хъсан кар авуна атана, - яцл сесиналди рахазва шайр. - Сулейман, Сулейман. - Аткъай Акимович столдихъай къарагъзава ва хуралай шайр клелиз башламышзава, члун галаз, мани хъиз. Ара-ара ада, тлуб хкажна (Сулейманан хъиз), эрчи гъил цавуз акъудзава.

*Аставилелди яваш-яваш,
Яргъл рекъиз атана чун.
Чи регъбер тир Ленин юлдаш,
Гъам акъаз кланз атана чун...*

- Им Сулейман дайиди Москвадин Колонний залда уьлкведдин писателрин ва съезддин мугъманрин вилик экъечна лагъай шайр я, хва. Сулейман, Сулейман!

Ацукъ хъувунвай Аткъай Акимович мад къарагъзава ва мад ада Сулейманан шайр хуралай клелзава. Малум хъайивал, адаз арифдардин гзаф шайрар хуралай чизвай.

- Чаз пластинка элкъуьриз кланзава, чан руш, радио клваллиз гъваш. - Свас хкведалди, шайрди шкафдай пластинка акъудзава. - Килиг, им надир затл я. Гъа ина съезддал Горький, Сулейман ва маса твар-ван авай писателар рахай сесер ава. Шайрди пластинка зав вугузва. Адан винел къенва: М.Горький, К.Федин, Н.Изотов, Д.Бедный, С.Сейфулина, С.Стальский, В.Луговской, С.Маршак, О.Шмидт, Ж.-Р.Блок, М.Андерсен-Нексе, В.Вишневский.

Ингъе чна Стлал Сулейманан хъаб акалзава. (Адан шайр Алексей Суркова таржума авунай). Пластинкадихъ яб акална куьтягъайла, шайрди суьгъбет давамарзава.

- Эхъ, гъа им чи Сулейман тир. Са бязибур Сулейманан лайихлувал, машгъурвал агъузари алахъзава. Зун гъамиша ахътинбуруз акси экъечлай кас я. Сулейман гъа вахтундани, гилани ва гележегдани чи къилин винизвал, Дагъустандин

Шииратдин цава - нурлу гъед

наз талукъ экспонатри, шиклири, иллаки адан «Эмка» М-1 маркадин автомашинди чун гъейрнарнай. Хуьруьз хтайлани, чун вилериз акур аламатрикой таяртуьшериз ахъайиз хъанай.

Сулейманан чарпай

1988-йисуз гъич фикирдизни татай, амма зун патал пара маналу, итижлу вакъиа хъана. Республикка Стлал Сулейманан 120 йисан юбилейдиз гъазур жезвай. Амма XX асирдин Гомеран Квал-музей ва аниз физвай рехъ хъсан гълда авачир. Агъа Стлалдал, руьгъдин ибадатханадиз мугъман хъайибурун шадвал тамамди, гуьгъуьлар ачуьбур жезвачир. Къулайсуз рекъи, музейдин куьгъне хъанвай дараматди, илимдин къайдадал амал тавуна эцигнавай экспонатри ва халис музейда хъиз безетмиш тавунвай залри кефийар серинарзавай. И кардикай райондин сагъибриз, республикадин культурадин министрстводиз ва талукъ масабурзуни хабар авай. Амма герек серенжемар къабулун яргъл вегъезвай. Икл са квел ятлани вил алаз акъвазна виже къевезвачир. Халкъдин шайрдин Квал-музей ремонт авунин гъакъиндай анин директор Лидия Стальскаяди 1986-йисуз талукъ вири идарайриз чарар къенва ва араба чкадилай юзана. Стлал Сулейманан Квал-музей бинедилай цийи хъувунув эгечна. Ам юбилей алуькъдалди куьтягъун лазим тир. Редакцияди зун ана кваллахар гъикл киле физватла чирун ва макъала кхъин патал ракъурна. 1988-йисан майдин варз тир. Газетдин 18-майдиз акъатай 60-нумрада «Гъамиша багъа твар» къил ганвай макъалада за икл хъенвай:

«Чун Агъа Стлалдал цийи дараматда, музейда ава. Вилик къацу веъ экъечнавай багъа квал. Къуд пад къушарин нагъмайри къачунва. Цийи дарамат 1934-йисуз Стлал Сулейманаз эцигай клвалер алай чкадал, гъа виликдай авай-

маса парталрихъ дегиш тавур чуьва ва валчагъ... Къве зал советрин девирдин вакъийриз, шайрдин уьмуьрдиз талукъарнава. Музейдин экспозицияр цийи стендралди, документралди, шикилралди девлетлу я. Москвада, Кисловодскда, Махачкъалада, Агъа Стлалдал уьлкведдин твар-ван авай инсанрихъ галаз санал янавай шикилрай шайрдин, арифдардин гъакъикъи къамат акъазва.

Гъар садан патав яргълди акъвазуниз мажбур жезва. Иллаки Сулейманан хизандиз талукъарнавай стенддин вилик. Белки, виридаз чизвач жеди, халкъдин шайрди хъад велел авай, пуд хвани къве руш. Гитлеран фашистар себел яз, Ватан дяведин ца гъатайла, сад-садан гуьгъуьналлаз шайрдин пуд хвани а алпандин цай тухъуьриз фена. Абуру душмандихъ галаз лап къизгъин, ивиар экъичдай женгера иштиракун къисмет хъана. Мегъамед-Юсуф, Керчь душмандикай хуьдайла, телеф хъана. Мусаиба Сталинград патал чан къурбанда. Мирзе-Юсуф хурудал женгинин орденар, медалар алаз хтана. Гзаф йисара ада хуьре колхоздин председателвиле кваллахна. Ахпа адакай бубадин музейдин директор хъана. Исаятди и везифа адан руш Лидия Стальскаяди давамарзава. Алай вахтунда Сулейман бубадихъ вилешлай виниз хтулар, птулар, шулар, ктулар ава. Абуру гъар сад са пешедин иеси я. Абуру шайрар теснифзавайбурни квал.

Чехи шайр яшамаш хъайи кваллин акунри бейнидиз таъсирзава, риклик са гъихътин ятлани гъалаба кутазава. Акл жезва хъи, гуя вун шайрдин квалле мугъманвиле ава. Кваллин аваданлух 1937-йисан 3-ноябрдиз гъикл авайтла, гъа гълдиз хканва. Гуьне патан цлав винел месер алай ракъун чарпай (кровать). Чилел жумарт, къени иесиди дуьзмишнавай суфра. Патав самовар. Эрчи патан цлак къуьнуьз ве-

дивди эгечзавай. Гъар садаз чизвай, Стлал Сулейманан халкъ, республика патал вуж ятла.

Художникрихъ, устларрихъ галаз нянин хуьрекрикайни, самоварда рганвай чайдикайни дад акуна, чун багъдиз экъечна. Шарафудина, чина милаим хъвер аваз, лагъана: «Юлдаш журналист, гила вун чна санихъни ахъай хъийидиш. Чахъ галаз йиф музейда акъудда. Са кар ава: ви бахтуни гъана, чна вун Сулейманан чарпайдал къаткурда».

- Ам жедай кар яни мегер? - музейдин экспонатдин саламатвал хуьнрикой фикир авуналди, хабар къуна за.

- Акъван кичле жемир, юлдаш, шайрдин чарпай мягкемди я.

Гъа икл, за майдин йиф Стлал Сулейманан чарпайдал акъуднай. Экуьнахъ зун билбилрин хуш сесери ахварай авудна. Билбил шайрдин рикл алай къуш тир. Абурун нагъмайрин авазрик низ чиди ада гъикъван шайрар тукъурнатла. Гъавилйи билбилдикай шайрни теснифнай.

*Акъахна са къакъан тарциз,
Бегъер гудай ичин, билбил.
Вуч члал ава а ви ванциз,
Гъарайиз я квалчин билбил.*

*Мягкем къуна вуна а тар,
Тамам ян бес амай шартлар?
Саймиш тийиз чи жемятар,
Хупл къенида ви чан, билбил».*

Вич Сулейман

тирди чирна

Стлал Сулейманан 120 йисан юбилейдин вилик, адан уьмуьрдиз, яратмишунриз, жемиятдин кваллахдиз талукъ материалар газурдайла, чаз ам лап хъсандиз чидай инсанрихъ галаз суьгъбет авун хъсан акунай. И мурад рикле аваз, чун къумукърин писатель, драматург, таржумачи, Дагъустандин халкъдин шайр Аткъай Акимович Адхаматовлахъ галаз гуьруьш-

тирарзава ада мад.- Ахътин кас хъжедач, хва. Ам вири тир: кесиб лежберни, вилеъ, жумарт инсанни, зурба арифдарни, тай авачир камалгъллини, халкъдихъ рикл кузвай члалан устанди. Адахъ галаз хъайи суьгъбетар, гуьруьшмиш хъунар къени рикелай алатзава. Ам Сулейман тир, Сулейман.

Са тлимил ял акъадарна хъиз, ада давамарна.

- 1934-йисуз Махачкъалада Дагъустандин писателрин сад лагъай съездди иниз Дагъустандин вири хуьрерай къелемдин, гъевесдин ва бажарагъдин сагъибар квалтнавай. Агъсакълар, чагъинда авайбур, жегъилар. Дишегълиар лап тлимил авай. Ихътин зурба мярекатдиз атанвай жегъилрин гъейранвилехъ къадар авачир. Чун гъар са затлуниз, гъар са писателдиз итиждивди тамашзавай. Сулейман трибунадихъ экъечлай вахтни заз исаятдани кинодай хъиз акъазва. Гуьгъуьнлай са бязибуру рикел хкайивал, сифте легъейра Стлал Сулейман, тешвиш хъана, вуч лугъудатла чин тийиз амуькъналдай.

Амма заз чидайвал, икл тушир. Шайрди, са бязибуру хъиз, вичин лежбервилин парталар дегишарнавачир, и карди адаз мадни къуват гузвай. Ам уьткъем инсан тирдини фикирдай акъудна виже къведач. Эхъ, сегънедиз экъечлай Сулейманаз виридан вилер вичиз килигзавайди акуна. Амни, вичин бармак хтлунна, залдиз килигна. Дикъетдивди, фагъумлувилелди. Белки, ада фикирна: «И махлуькатдиз за вуч ва гъикл лагъайтла хъсан я? Зун Сулейман тирди чир жедайвал». Шайр рахаз башламышайла, залда секинвал гъатна. Ахпа ада вичин саягъда шайр клелна. Идалди ам тух хъанач. Залдивай хабар къуна: - «Мад клелайтла, жедали?» «Клела», - разивал гана залди шаддиз. Клелна Сулейманан... Гъа инал Сулейманан гъар садаз вич мукъва авуна, кланарна ва виридаз вич Агъа Стлалдилай тир Сулейман тирди чирна.

дамах я. Зи рикел са ихътин кар хквезва. Чун поездда аваз Москвадиз физвай. Ростовдиз агакъдалди, Сулейман, къвалан скамейкадал ацукъна, даклардай къецел тамашиз хъана. Купедин кланик квай чка азад хъайила, ам, вичин квалле хъиз, квалчер квалтна ацукъна. Платпус члугунни акъвазарнач. Зунни даргийрин шайр, драматург Рабадан Нуров винел алай полкадал ярги хъанвай. Са арада чаз кушкундин ван къведа. Кланик тамашайла, чаз акуна хъи, чапла гъиле платпус ава, эрчи гъилин тлуб виниз хкажнава, Сулейман вич вичив рахазва. Чун гъасятда гъавурда акъуна: агъсакълди шайр тукъурзава. Рабаданавай, хабар къун тавуна, акъвазиз хъанач.

- Я Сулейман дайи, югъди вун полкадал ацукъна хъана, гила къванни ксус, жуваз ял ягъа. Вун, начагъ итим...

За къатлайвал, шайрдиз хъел атай хъиз я. Ада жаваб гана: - На-чагъди тиртла, зун, къаткана, квалле жедай. Поездда - ваъ. Бес шайрни тесниф тавурла, зи кар вуч хуьй? Зун съезддал рахун лазим я эхир.

- Я Сулейман дайи, ваз хъел къемир. Съезддал рахадай инсанар гзаф жеда. Аниз къуд патахъай твар-ван авай писателар квалтл жезвайди я.

- Дуьз рахазвач вун, хва. Абуру абур я, зун Сулейман я. Абурухъ чпин ихтилатар жеда, захъ зи гаф ава лугъудай.

Москвада чун хъайи вири вахтунда члехи шайрди вич пара лайихлувилелди тухвана. Заз чидайвал, гъа и простойвили, инсанвилин ерийри ва тежер хътин бажарагълувиле ам съезддин вири делегатриз кланарна...

Дагъустандин шайрдин клвалляй чун къил yineваз, чи арифдар шайрдал мадни дамах авунин гъиссер гъаз экъечнавай. Эхъ, Стлал Сулейман шайратдин цава садрани хкаж тийидай нурлу гъед яз амуькъа.

Риклера эбеди я!

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Виклегвал, намуслувал, хайи чилел рикл хьун хьтин пак ерияр хас касдивай жеда вичин хивез уьлкведин таъсиб хуьнин жавабдарвал къабулиз. Гьа ихьтинди тир полковник, РФ-дин Кьиблепатан военный округдин 18-армиядин командующийдин заместитель, женгинин гзаф орденринни медалрин сагыб, хьуьльудви МEGЪАМЕДЖАНОВ Мегьамедали Камилевич.

М.Мегьамеджанов 1967-йисуз Рутул райондин Хьуьльудрин хуьре дидедиз хьана. Зигинлу, дирибаш гадади мектеб агалкунралди акьалтарна, колхозда кваллахна. 1986-1987-йисара Советрин Армиядин жергейра къуллугьна. Чешнелу аскер частунин командирдин теклифдалди Рязандин высший воздушно-десантный командный училищедик экечна. Анаг лап хьсандиз кубтягьай офицерди къуллугьдин рехь Кеферпатан флотдин гьуьльун пияда къушунрин 61-кылдин бригададин 876-батальондин десантникрин взводдин командирвиллин везифайрилай башламишна. Кьетген алакьунриз килигна, командованиди адал ахпа гьа бригададин десантно-штурмовой ротадин, 1994-йисалай Каспийдин флотилиядин 332-нумрадин кылдин батальондин ротадин командирвиллин, са йисалай гьа батальондин штабдин начальниквиллин жавабдар везифаяр ихтибарна. 2016-2018-йисара Мегьамедалиди Сирияда къуллугьна. Хуси чешнедалди аскерар руьгламишиз алахьдай офицерди Чечен Республикада, къизгын гьалар арадал атай маса чкайрани ягунра иштиракна. Са шумудра адал хирер хьана. Украинадин неонацистрихьни фашистрихь галаз ам гьа сифте йикъалай женгерик экечна.

Къуллугьдин везифаяр лап хьсандиз кьилиз акьудзавай, дьяедин илим чирунал алахьзавай ва вичин гьилик квай аскерин саламатвиллин къайгьуда авай чешнелу офицерди гьам командованидин, гьам женгинин юлдашрин патай гьуьрмет къазанмишна. И кардин гьакьиндай адан чинерал артух жезвай гьетери ва гьакл шабагьрини шагьидвалзавай.

Эхиримжи вахтунда полковник Мегьамедали Камилевича Кеферпатан флотдин гьуьльун пияда къушунрин Яру пайдах авай Кирнесдин 61-бригададин командирвиллин, РФ-дин Кьиблепатан военный округдин 18-армиядин командующийдин заместителвиллин (им генералвиллин къуллугь я ва командованиди ам генералвиллин чин гун патал къалурнавай) жавабдар везифаяр тамамарзавай. Ам женгинин са жерге орденрини медалриз лайихлу хьана. «За военные заслуги» ордендиз, «За заслуги перед Отечеством I и II степени», гьакл «За от-

вагу», Жукован, Суворован медалриз (вири 15).

Уьмуьрдин юлдаш Муслимат Шагьпазовнади - старший прапорщикди, гьуьльун пиядин бригададин сирлу частунин начальниквиле, Кеферпатан флотдин къушунрин канцелярияда делопроизводителвиле жавабдар къуллугьар тамамарна, адазми командованидин патай ганвай шабагьар ава.

Донбасс азад хьувунин нубатдин женгина залам хер алаз Севастополдин госпиталдиз хкай виклегь полковник Мегьамедали Мегьамеджановаз духтуривай, гьайиф хьи, къумекиз хьхьанач. Женгинин виклегь офицер, къени кьилихрин гьуьрметлу инсан чавай вахтсуздаказ къакъатна. Вучда къван, рагмет хьурай, хизандиз, багьрийриз сабулар гурай!

Женгинин дустари ам 17-февралдиз хайи хуьруьз хкана. Кучукдайла, кватл хьун члехи митингдиз элкьвена. Ватандин Члехи дьяеда телеф хьайи баркалла хуьльудвийрин гьуьрметдай хкажнавай обелискдин (тарих тикрар жезва, адал чи игитдин члехи буба Мегьамедалидин тварни ала) вилик квай майдандал, игит полковник эхиримжи рекье тваз хуьруьн жемят, женгинин дустар, гьакл кьунши хуьрерайни районрай, республикадин меркездай гзаф ксар атанвай.

Пашманвиллин митинг «Хьуьльудрин хуьр» СП-дин кыл Ревшан Ражабова ачухна. Ада сифте гаф бригададин командир, генерал-майор Сергей Витальевич Пушкиназ гана.

Кьиблепатан военный округдин 18-армиядин командующийдин заместитель, батальондин командир Мегьамедали Камилевич Дагьустандин лап лайихлу, виклегь рухвайрикай сад тир. СВО-дин вакъаяр башламишайла, ам вичи секиндиз къуллугьзавай Кеферпатан Заполярный округдай хтана, члехи бубадин кар давамарун яз, нацистрихь галаз женгерик экечна. Гьилик агьзурдалай артух аскерар квай адавай, гьелбетда, хатасуз штабда ацукьна, женгиниз регьбервал гана гьайта жедай. Амма адаз масабурун далудихь чуьнуьх хьун чидачер. Гьамиша къайгьударвал ийиз, командирди ватанпересвиллин буржи игитвилелди кьилиз акьудна. Кьегьал хва тербияламишай диде-бубадиз, муаллимриз, вири хьуьльудвийриз баркалла! Женгинин дуст Мегьамедалидин экуь къамат чи риклера эбеди яз амуькьда, - лагьана генералди.

Теселли гудай башсагьлугьвиллин келимаяр РД-дин Кыл Сергей Меликован тварунихьай РД-дин энергетикадин министр Марат Шихалиева, женгинин юлдашрин патай 18-армиядин командирдин заместитель генерал Валерий Бойкоди, РФ-дин Игит, Воздушно-десантный къушунрин командующий, генерал-полковник Михаил Теплинскийди, Мегьамедалидихь галаз санал Рязандин военный училищедая келай полковник Павел Чипюка, РД-дин Халкьдин Собранидин председателдин заместитель Камил Давдиева, Рутул райондин кыл Давуд Сулейманова, Ахцегь, Рутул ва Докьузпара районрин военный комиссар Рафик Мегьамедова, хуьруьн агьсакьалрин Советдин председател Надир Акимова, хуьруьн мискидин имам Сабир Магьмудова ва масабур лагьана.

Набиран кьегьалвал

А.АГЪМЕДПАШАЕВ,
РФ-дин журналистрин Союздин член

Лезгистандин рухвайри са члавузни душмандин вилик ажувал авунач, я ийини ийидач. Абурун дамарра къекьезвайди Куьре Мелик, Гьажи Давуд, Михаил Лезгинцев, Валентин Эмиров, Эсед Салигьов, Асрет Алиев, Араз Алиев, Мирза Велиев, Абас Исрафилов хьтин игитрин иви я.

«Эй лезги халкь, душман винел атана, Къарагь кьвачел, къул хуьз экъечл!» - эвер ганай Куьре Мелика ва вич кьвенкьве хьанай къушунрин.

Гьажи Давудакай Седакьет Керимовади кхьизва:

«Тур гьилевай са квал тир ам,
Садавайни тежедай рам.
Са эл хуьзвай кватлал тир ам,
Чи дагьлар хьиз - тагудай чам...»

Игитар са члавузни рекидач. Абурун тварар чи мецел ала, чпикайни лекьер жеда. Гьавилайни, белки, цавун аршда лекь акур къван, аз акл жеда хьи, ам Валентин Эмиров тир хьиз. Гуржийрини лезги халкьдиз, дагьустанвийриз, «леки» лугьузвайди абур, лекьер хьиз, виклегь тирвилей тир. А виклегьвал са члавузни квахьдайди туш, ихьтин ерияр асилрилай асилрал кьезвайди я.

Къе вагьши душманри, фашистри Рагьакидай патай Россиядиз чпин кирер экьиснавайла, чи лекьерин иви гразва, абур Ватан, халкь, къул, гьахьлувал хуьз майдандиз экъечнава. Лекьер са члавузни душманриз муьтлугь хьайиди туш, я жени ийидач!

Алай вахтунда Украинада кьиле физвай серенжемдани чи лекьери чпин гужлувал къалурзава. Ингье муькьвара мад са лезги лекьерин игитвилели Дагьустандин Кыл Сергей Меликова лайихлу кьимет гана: «Россия - зи тарих я» паркуна кьиле фейи мярекатдал старший сержант ГЪАСАНОВ Набир Серкеревичаз «Дагьустан Республикадин вилик лайихлувилерай» орден гана.

1988-йисуз Хив райондин Кашанхуьре дидедиз хьайи, ДГПУ-дин физкультурадин факультет акьалтарай Набир 2010-йисуз хушуналди армиядин жергейриз фенай.

Сифтедай Волгоградда, ахпа Эрменитанда аскервал авуна. Гьамиша адан твар Гьуьрметдин доскада авай. «Артиллериядин частарин отличник» знакдиз лайихлу хьана. 2020-йисуз Набираз «РФ-дин ВНГ 94 46 ОБРОН СКО полкунин 20 йис тамам хьунин» медаль гана.

Набир Серкеревича Украинада кьиле физвай женгера сифте йикъалай гатлунна гьунарлувилелди иштиракна. Херсондин Цийи Каховка шегьердилай гатлунна, Николаевка, Цийи Каменка, Давидоброе ва маса хуьрерани шегьерра душмандихь галаз дьяе члугваз, 13 касдикай ибарат взводдиз регьбервал гана.

Адан взводдин везифа, чка дегишариз, минометдай душмандиз цай гун тир. Командирди лугьузвайвал, взводда вирида

стхавилелди, кичлевал течиз, къуллугьзавай.

Набира риклел хкизва: «Гьикл ятлани, 2022-йисан 23-июлдиз, чун алай чка душмандилай дрондин къумекдалди гуьзетиз алакьна ва тупгарай къятидаказ цай гуз гатлунна. И хаталу декьикайра зи вилик взвод къутармишунин месэла акьвазна. Жувакай фикирдай мумкинвал амачир, юлдашар къутармишна кланзавай. Аллагьдиз шукур, вири взвод, ципуд кас (ротадин командирни галаз), са цархни тахьана, яракьар авай Урал машинни гваз, хаталу чкадивай яргьаз акьудиз алакьна. Амма къвалав хьиткьинай снаряд-

ди зун са шумуд метрдин яргьаз гадарна. Жув-жувал хтайла, акуна хьи, гьил галамач. Къарагьиз клан хьана - юзас хьанач, чапла кьвач ханвай...

Вахтунда агакьай, вич Сиртычай тир прапорщик Шихмегьамедов Шихмегьамедакай ва санинструктор, старший сержант Н.Байрамовакай аз сифте къумек хьана. Абуру зун Цийи Каховкадин госпиталдиз хкай ирид йикъалай самолетда аваз Москвадин патав гвай Балашихадин госпиталдиз агакьарна. Ана духтурар захь лап хьсандиз гелкьвена, аз къват хкана яргьал фенатлани, зун сагьар хьувуна.

2022-йисан 29-сентябрдиз и госпиталдиз генерал-полковник Виктор Стригунов атана, ада зав «Жуьртлувилай» медаль вахкана.

2023-йисан 2-августдиз генерал-полковник Захаров Сергей Юрьевич атана ва ада зав «Виклегилин орден» вахкана.

Гьайиф хьи, сагьламвилелиз килигна, завай зи взводдихь галаз санал душмандихь галаз дьяе члугваз жезмач. Умудзава хьи, зи мурад чи дагьдин лекьери кьилиз акьудда...»

Эхь, Набир стха, лекьери чпин лекьвал ийида. Вунани ви суьгьбетралди, насгьятралди абурек руьгь кутадайдал шак алач.

С. ГЪАМИДОВА

Игит хва Набир

Садр тир вун акурди аз, Намус-гьейрат, инсанвал гваз... Ихтияр це хьай вун къаз, Илгьамдалди рахаз, Набир.

Акьулдизни кардиз зирек, Гьалал хьуй ваз дидедин нек! Ватан хуьз вун хьанач кьерех, Ама къе тлал члугваз, Набир.

Бахтунал ви аламаз вил, Дьяедин цу галудна гьил... Гужлу хуьй ви мураддин гьуьл, Бахтун лепе къугьваз, Набир!

Хьанатлани риклел хирер, На туьхуьрнач руьгьдин гьиссер. Ви уьмуьрди гуй ваз бегьер, Ви кьилел рагь граз, Набир!

Мубарак ваз лайихлу твар, Хкаж хуьй ви цавухь яшар! Серкер буба, диде Сувар, Сагь яз, кьилел алаз, Набир!

Игитрин крар амуьда

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ,
тарихчи, писатель

ТАГЬИРОВ Мегьамед 1917-йисуз Куьре округдин Кьулан Захитрин хуьре лежбер Ханмегьамедан хизанда дидедиз хьана. Хуьруьн сифтегьан ва Цмуррин ирид йисан школар акьалтларай ада келунар Буйнакскда ва Махачкьалада давамарна, адакай кьве пешедин сагиб хьана. Техникадин ва педагогикадин рекьерай дипломар гвай жегьилди 1938-йисуз вичин зегьметдин рехь Хив РОВД-да УРдин отделдин начальниквилелай башламишна.

Ватандин Чехи дяве башламиш хьайи 1941-йисуз ам Докьузпара РОВД-дин начальниквиле тайинарна. И акьалтлай четин, хаталу вахтунда ада партиядин ва гьукуматдин буйругьдалди чкадал жавабдар месэла гьялуни, Яру Армиядин жергейриз кьуватар желб авунин, фронтдиз, оборонадиз куьмекар гуни ва партизанрин дестеяр тешкилуни кьвалах тешкилна.

1943-йисуз Кьасумхуьруьн районда кьанун-кьайда мадни пайгардик кутун патал Мегьамед Тагьиров аниз РОВД-дин начальниквиле рекье туна.

Еке бажарагь, кьаш-кьамат авай, адалатлу, кьагьриман хьтин начальникди инани гьалар хьсанарна. Кьве йисалай ам Табасаран РОВД-дин начальниквиле тайинарна.

Ватан хаталувилик квай вахтунда садбуру чпин чанар кьурбандзавайла, хаинар, дяведикай, жемьатдин краивай кьил кьакьудна, тамарани чуьлрера гьатнавай. Чуру рекьера авайбуруз гафуналди, кардалди таьсир ийиз алакьдай кьуллугьчиди, райондин ак-

тивистрин куьмекни галаз, са куьру вахтунда инани кьайда туна, чуру крарал эхир эцигна.

Дяведилай гьугьуьниз Мегьамед Ханмегьамедовичаз мад гьа и кьуллугьдал Кьасумхуьруьн, Докьузпара районра РОВД-риз регьбервал гун кьисмет хьана.

1954-1964-йисара кьвед лагьай сеферда Табасаран РОВД-дин начальник яз кьвалахай ада райондин агьалийрин патай еке гьурмет кьазанишна.

Полковникдин чинда аваз, Кьасумхуьруьн РОВД-дин начальниквиле кьвалахзавайла, виридаз истеклу Мегьамед Тагьиров 1966-йисан апрелдиз чавай гьамишалугь яз кьакьатна. Ам масадан дердиникай хабар кьадай, кьеве гьатайдаз куьмек гудай, дирибаш, мерд, вафалу хва тир. Гьукуматди адан лайхлувилериз еке кьимет ганва. Ам цудалай виниз орденрин, медалрин, грамотайрин сагиб тир.

Буржидиз вафалувал

Замир МЕГЬАМЕДОВ

Афгъанистандикай ихтилат кватайла, 1980-йисара ана кьиле феи дяведин гьерекатрикай хабар авайбурун риклера пашманвал гьат хьийида. Гьик лагьайтла, ана интернационалиствилин буржи тамамардайла, чи гзаф жегьилар элкьвена хтаначир. Ик, 1985-йисан сентябрдиз Вичи Сталдилай тир Фетилаговрин хизандивни рик кьарсурдай чулав хабар агакьнай: спецназдин разведчик **СЕЛИМОВ Гьажи** кьизгьин женгера телеф хьана.

Гьажи Селимов 1984-йисуз Афгъанистандиз рекье тунай. Адан юлдаш, командир лейтенант Пермякова рикел хкайвал, Гьажи буржидиз вафалу, гайи буйругь ян тагана кьилиз акьуддай, вилегь аскер тир. Вилик жергейра хьун адан макьсад жедай. Ада гуманитарний куьмекдин машинрин колоннаяр 6 сеферда саламатдиз тайин чкадиз агакьарна. 12 сеферда разведкадин серенжемар тамамарна.

Исахейл, Кундуз, Кандагар, Саланг, Ишкамуш вилайтра маджагьедрихь галаз кьиле феи женгера уьткьемвилелди иштиракна.

Адахь галаз санал кьуллугь авур аскерри тестикьарайвал, са йифиз душманди частуниз минометрай гуьлле гана. Гьажидин кьвалаз гвай кьве аскерни кьена. Адал вичел хер хьана. Ятлани ада цай кьунвай алачухрикай залан хирер хьайи юлдашар саламат чкадиз акьудун патал чалишмишвална. Амма кьвед лагьай мина хьиткьинайла, Селимован бедендизни еке хасаратвал гана. Ам госпиталдиз тухудай рекье куьтягь хьана.

Виклегь аскердин грамотаяр, Яру Гьед орден, «Жуьрэтлувилай» медаль Вичи Сталрин юкьван школадин музейда хуьзва. Школадин цлал адан шикил алай кьул ала. Хуьруьн са куьчедиз Гьажи Селимован твар ганва.

Кьегалар рекьидач, абурун экуь кьаматар халкьдин риклера гьамишалугь амуьда.

Гьугьуьл кьачузва

Абдула СЕМЕДОВ

Украинада женгинин гьерекатар башламишунихь галаз алакьалу яз, Кьурагь райондай кьанни вадалай виниз жегьилриз армиядин жергейриз эвер гана. Абуру Донбасдин шегьерар миллетбазрикай хуьн ва азад авун патал женгера иштиракзава.

Дяве кьиникь, дяве завал, каш-мекь я, - мукьвал-мукьвал тикрардай Ватандин Чехи дяведин четин йисар акур чи дидейрини бубайри. Ингье саки кьудкьад йисалай чун мад дяведин гьерекатрин шагьидар хьанва. Женгера иштиракчияр хьайи са шумуд жегьилди азадвал патал чпин чанар кьурбанднава. Риклиз гьикьван туькуьл келимаяр ятлани, чун абур рикел хьуниз мажбур я. Чна игит рухвайрин экуь кьаматриз икрамзава.

Кьурагь райондай хейлин идарайрин работникри, месела, райадминистрациядин, райцентрадин сад ва кьвед лагьай нумрайрин юкьван школайрин, райбольницадин пешекарри, гьак кьилди юлдашрини чпин патай миллетбазрихь галаз женг члугьзавай чи аскерар патал чими парталар,

недай шейэр авай посылкаяр рекье туна. Кьуллугьзавай аскеррин диде-бубайри абуруз чухсагьул лагьана. Кар, белки, ракуьрай шейэрал алач жеди. Кьилинди кьайгьуда хьун, аскерри чпин далудихь, дагьлар хьиз, ватанпересар галайди гьисс авун я.

Чаз женг члугьзавай кьегьал рухвайрин патухай кьайгьударвал ийизвай райондин дишегьлийрин Советдин председател Эльмира Исаевадиз, агьалияр яшайишдин рекьий хуьдай центрадин начальник Эльбрус Гьажиеваз, РД-дин Халкьдин Собранидин депутат Девлетхан Алиеваз, судья Насими Назаралиеваз, гьак маса юлдашризни риклин сидкьидай сагьрай лугьуз кланзава. Ватандин вилик чпин пак буржи намуслувилелди тамамарзавайбуру абуру чпин хайи веледрай кьуналди, гьар са камуна аскеррин диде-бубайрин гьугьуьл кьачузва, чпин патай гьечли-гьечли савкьатар рекье твазва, гьак аскеррин аялрин гьугьуьларни шадарзава, хизанрин гьал-агьвални фикирда кьазва.

«Чаз аскерар сагь-саламатдиз чпин хизанрин патав хтана кланзава», - лугьузва вичирида са сивяй.

Белижви - Халкьдин Игит

Кьагьриман ИБРАГЬИМОВ

Махсус серенжемда миллетчийрихь галаз кьиле физвай женгера кьалурай кьегьалвилериз килигна старшина **Мирзабег ЗАЛОВАЗ** «Багьри Дагьустан» жемиятдин тешкилатди, «Халкьдин фикир» фондуни чехи кьимет ганва. Гзаф миллетрин векилрикай ибарат Дагьустандин халкьдин вилик кьетлен лайхлувилерай «Кьизилдин гьед» медални галаз «Дагьустандин Халкьдин Игит» лагьай твар ганва.

И йикьара Дербент райондин кьил Мавсум Рагьимова Мирзабег Залован буба Исабег, хала Имара Залова ва маса багьрияр кьабулна. Игит махсус серенжемда хьуниз килигна, М.Рагьимова кьватл хьанвайбуруз чехи шабагь тебрик авуна, Кьизилдин гьед Игитдин буба Исабегав шад гьалара вахкана.

Мирзабег Залов 1988-йисуз Дербент райондин Белиж поселокда СПТУ-да мастер яз кьвалахай, вичин бинеяр Докьузпара райондин Кьаракьуредай тир Исабеган хизанда дидедиз хьана. Ирид лагьай классдал кьван Г.Лезгинцеван тварцихь галай школада кьелайдалай гьугьуьниз, ам поселокдин 1-нумрадин школадиз хьфизва. Ина 9-класс акьалтларай жаван Белиж поселокдин СПТУ-дик экечна.

18 йис тамам хьанмазди, адаз кьуллугь ийиз армиядин жергейриз эверна. Кьве йисуз Забайкальедин крайдин военный частара: сифте мотострелковый бригадада, ахпа пияда, гьугьуьнлайни танкадин кьушунра кьуллугь авурдалай кьулухь ам, икьрар кутлунна, армияда акьвазна. Ина ам вичин рик ацукьай Анастасиядал эвленмиш хьана, кьвал-югь кутуна, ругуд аял-

диз тербияни гуз, вичин военный кьуллугь са лекени квачиз давамарзава. Кьуллугьдин рекьий ам Китайдиз, Сириядиз командировкайриз ракуьрна. Инра ада вичихь авай алакьунар, кьегьалвилер кьалурна, дуст халкьарин аскерриз вичин тежрибади-

кай пай гана. Пешекар военный яз, миллетчийрин вилик пад кьаз, кьве сеферда Украинада кьиле физвай махсус военный серенжемда иштиракна.

Намуслу ва гьакьисагь кьуллугьдай, аскервилин буржи тамамардайла кьалурай дирибашвилей ам сад ва кьвед лагьай дережайрин «Аскервилин жуьрэтлувилай», «Женгерин гьерекатрин ветеран», Жукован медалриз ва маса шабагьриз лайихлу хьанва.

Чна Мирзабег Исабеговичаз чехи твар мубаракуналди, Ватандин итижар хуьнин карда мягькем сагьвални яргни уьмуьр хьун алхишзава.

Гьалибвал патал

Абад АЗАДОВ

Россиядин социальный фондунин Дагьустандин отделенидин коллективди «Вичи - гьалибвал патал» акциядин сергьятра аваз Вирироссиядин халкьдин фронтдин региондин отделенидив Украинада кьиле тухузвай дяведин махсус серенжемда иштиракзавайбуру патал 6 автомашин вугана.

- Чна риклин хушвилелди и жуьредин автомашинар халкьдин фронтдин отделе-

нидиз багьшизава,- лагьана Дагьустанда авай ОСФР-дин управляющийдин везифаяр тамамарзавай Мегьамед Исаева.- Чун инанмиш я, абурукай махсус серенжемда авай чи ватангьлияр тир аскерри, герек парар сенгерал агакьариз, гьар юкьуз менфят кьачуда. Умуд кутаз кланзава хь, чалай маса коллективрини, агьваллу дагьустанвийрини чешне кьачуда.

ОНФ-дин Дагьустандин отделенидин регьбер Жамалдин Шагьабудинова ОСФР-дин коллективдиз сагьрай лагьана.

СтIал Сулейманан - 155 йис

Гъазурвилер аквазва

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

И йикъара Къасумхуьрел, Дагъустан Республикадин Халкъдин Собранидин депутат Имам Яралиеван регъбервилек кваз, алай йисан майдиз Дагъустандин халкъдин шаир СтIал Сулейман дидедиз хъайидалай инихъ 155 йис тамам хъун къейд авунихъ галаз алакълу яз, тешкилувилин комитетдин заседание кыле фена. Анал тешкилувилин месэляяр, мярекатрин план, гъакни юбилей къейд авунихъ галаз алакълу са жерге месэляяр веревирдна. Идакай чаз райадминистрациядин пресс-къуллугъди хабар гана.

Заседание райондин культурадин отделдин начальник Майрудин Бабаханова депутат лишанлу вакъиадин кылин мярекатрин пландихъ галаз танишарунилай башламышна. ИкI, ада шаирдин юбилейдиз муниципалитетда кыле тухудай гзаф къадар конкурсрихъ, выставкайрихъ, гуьруьширихъ, флэшмобрихъ галаз сад хъиз, СтIал Сулейманаз бахшнавай ширин ва шаирдин афоризмайрин ктабар, «СтIал Сулейман - шикилра» пишкеш яз гуз жедай гуьрчег ктаб-альбом чапдай акъудун, «СтIал Сулейман - шикилра ва кинохроникада» видеофильм, «Курьедин ярар» литературадин бюллетень гъазурун пландик квайди раижна. Кылин мярекат лагъайтIа, Агъа СтIалдал, СтIал Сулейманан Кивале-музейда, 18-майдиз кыле тухуда.

Имам Яралиева, СтIал Сулейманан меденитдин ирс хуьнин важиблуквал къейд авунихъ галаз сад хъиз, оргкомитетдин членриз ва вири район-эгълийриз лишанлу вакъиа къейд авуниз талукъ мярекатриз гъазурвал аку-

нин ва кыле тухунин крада активнидаказ иштиракуниз эвер гана. Ада мярекатрин бязи пунктлар кивалах хъувун патал са жерге теклифар гана, халкъдин шаирдин 155 йисан юбилей виниз тир дережада аваз кыле тухунихъ ва ам республикадин дережадин вакъиадиз элкъведайдахъ инанмишвал къалурна.

Идалайни гъейри, депутатди Агъа СтIалдал СтIал Сулейманан Кивалихъ-музейдихъ физвай рехъ, патарив гвай чкаярни дуьзарна кланзавайди, гъакни шаирдин тIварцихъ галаз алакълу тир маса объектгар гуьрчегарунин месэлайризни кылин фикир гун лазим тирди къейдна. Ада гъакни XX асирдин Гомеран уьмуьрдикай ва яратмишунрикай телефильм арадал гъунин теклифни гана.

Имам Яралиева райондин кыле авай ксарихъ ва активдихъ галаз гатфарин призывдин кампаниядин, гъакни Россиядин Яракълу Къуватрин жергейриз икърардин бинедаллаз агъалияр къабулунин месэляярни веревирдна.

Райадминистрациядин кылин жемиятдин хатасузвили рекъай заместитель Абуталиб Фатулаева хабар гайивал, гатфарин призывдин пландин бинедаллаз гъазурвал аквазва. Ада къейд авурвал, райондин агъалийри военный къуллугъ хягъуна чпин активвал къалурзава. ИкI, йисан алатнавай вахтунда райондай 11 касди военный къуллугъдин икърар кутлуннава. Имни хъсан делил я.

Эхирдай кватI хъанвайбуру Имам Яралиева муниципалитетдин уьмуьрда активнидаказ иштиракунай, мергъяматлувилин серенжемрай, кылди къачуртIа, «Умуд» фондунин СВО-дин иштиракчийриз куьмекар гунай сагърай лагъана.

Малумат!

Россиядин Яшайишдин фондунин Дагъустанда авай отделенидин муьштерийрихъ галаз кивалахдай къуллугъри, алай йисан мартдилай башламышна, агъалияр къабулун патал алава мад са югъ тайинарнава. ИкI, алай вацра ам 30-мартдал ацалтзава.

Малум хъайивал, идаради гъафтедин кивалахдин вири йикъарани гъа виликдай хъиз кивалахзава. Гила - гъар вацран эхиримжи киш юкълуз - республикадин агъалийривай ва тешкилатривай фондунин вири къуллугърикай тамамвилелди менфят къачуз жедда. И ва гуьгъунин алава йикъарани муьштерийрихъ галаз кивалахдай къуллугъри пакаман сятдин 8-далай нисинин сятдин 2-далди (ва я 9-далай 3-далди) агъалияр къабулда. Тимил агъалияр яшамис

жезвай, 1-2 пешекарди кивалахзавай хуьруьн чайра алава юкълуз кивалах сятдин 8-далай 11-далди (ва я 9-далай 12-далди) кыле тухуда.

Гъар вацра алава са югъ тайинаруни фондунин кивалах хъсанаруниз куьмекада. Идалайни гъейри, гъукуматдин кивалахрал алай агъалияр патал им еке къулайвал я, гъикI хъи, ял ядай юкълуз лазим месэляяр гъялдай мумкинвал жезва.

РикIел хкин: алай вахтунда Яшайишдин фондунин хилай гзаф месэляяр, алакълудин центрадиз (телефон: 8-800-1-00000-1) ва я «ифей линиядиз» (телефон: 8-800-200-03-39) зенгна, кылиз акъудиз жезва. Операторрин куьмекалди лазим малуматар арада мензил аваз (дистанционно) агакъарда. Эгер агъали фондуниз атуниин лазимвал аваз хъайитIа, виликамаз адаз учир къада.

Фазила АБАСОВА

Жуван кыл хуьн ва гъакни халкъдиз жувакай менфят хкатун патал чун гъар са кас са пешедин иеси хъун герек я. Пешейр лагъайтIа, къуьк ядай къванбур ава. Алай вахтунда мехъеррик, суварриз, шадвиллин вири межлисра - хайи югъ, хизан артух хъун, уьмуьрда са гъихътин ятIани агалкъун къейдзавай мярекатра - суфраяр туькълурун анжах са хуьрекралди дуьзмишуналди сергъятламиш жезвач. Технологияр артмиш жезвай девирда и хилан «искусствони» вилик фена. Алай девирда ширинлухар - торт, чранвай шейэр ва я маса затIар ала-

метрикай са затI артух ва я эксик хъайитIа, на чIугур зегъметдихъ тарифдай нетижа жедач. Гъавилляй и карди чирвал, гъавурда аваз ва гъакни мукъаятвилелди эгечлун истемешзава. Идалайни гъейри, кылин шартIарикай мадни сад жува чразвай, я туькълуьрзавай тортунин шикил хиялда, фикирда чIугваз алакълуникай ибарат я. Имни анжах кватIунрин бажарагъвал авай касдилай алакълуда. Хиялда туькълуьрзавай, чразвай тортунин шикил чIугун, ахпа гъа шикилдай статуетка «хрун» анжах гъевесдал, ашкъидал бинеламиш жезвайди я.

Наиятан суьгъбетдай зун гъавурда акъурвал, кондитервиллин искусство, гуьрчег ва тIямлу ширинлухар гъазурунилай гъейри, са гъихътин ятIани кьетIенвилер, артуханвилер авай пеше я. И пешеди къуру хиялдиз (фантазиядиз) яратмишзавай затIунин суьрет гъиз алакълун ва ахпа ам гъар жуьредин кIалубралди, рангаралди гуьрчегарни хъувун истемешзава.

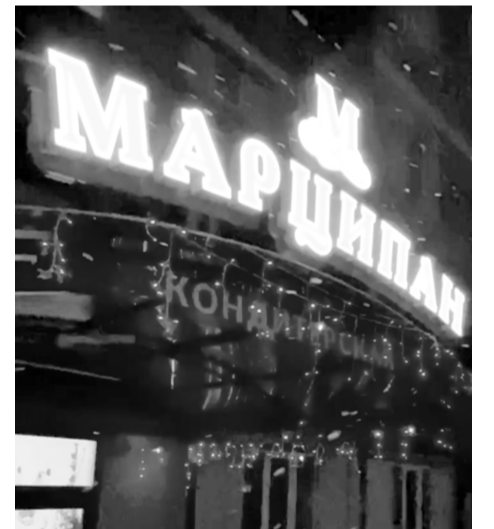
Шаксуз, яратмишунин бажарагъвал хъиз, им технологиядин чирвилерни истемешзавай пеше я. Кондитерди яратмишзавай «эсерар» арадал къведалди ийизвай кивалахрин чIехи пай гъилелди, махсус алатралди таммарзава. Гъавилляй и пеше гъа са вахтунда художникдин, скульптордин, технологдин пешейрихъ галаз барабарзава. Эгер художникди арадал гъизвай шикил рангаралдини кистдин куьмекалди арадал гъизватIа, кондитерди - кремралдини и пешекаррин «чIехи яракъ» тир шприцралди...

Суфра къени ийизва

чир межлисдин суфра фикирдиз гъун четин я. Заз чиз, ширинлухар такIан кас дуьньядал жеч. Абуьр алачир суфра кукIа жедай гъед галачир ёлкадиз ва я варз алачир цава авай гъетериз ухшар я. Гъавилляй ширинлухар дуьзмишнавай суфрадин «шагъ», и «шагъдин» устIарарни, гъелбетда, кондитерар я. Зи ихтилатни гъа ихътин са устаддикай, кондитер ХИДИРНАБИЕВА Наияткай фида.

Каспийск шегъердин «Пригородный» куьчедай физвай гъар са касдин ягъай вил гуьрчег рангаралди, вилик ишигъ тухудай хътин нур гузвай «Кондитерская Марципан» кхъенвай къулуна акъада. Гъа и «маканда» зун Наиятахъ галаз таниш хъана. Къецел патай цларал янавай гуьрчег рангаралди чIугунвай десертринни чранвай ширинлухарин шикилри ва кондитерскийдин къене патта гъар са затI хъсандиз аквазвай витринадин дезгедал эцигнавай суьрсетди ам лап гъа выставкадиз барабар авунва. Шикилар, гъелбетда, живописдин гъунар я, амма витринадин дезгейрал алай къван тортарин, десертрин суьретар «чIугунвай» Наият художник туш гъикI лугъуда? Художник анихъ амукърай, скульпторни тушни мегер! Махарик квай хътин къушарин, гъайванрин, гъар жуьредин цуькверин статуеткаяр арадал гъунин гъайбатрикай за Наиятавай са къве гаф лугъун тIалабна.

- Гъеле шолада гъевечи классра амаз, - башламышна ада, - пластилиндикай гъайванрин, къушарин кIалубар туькълурун зи рикI алай кивалах тир. ЧIехи хъайила, пластилиндив къуьгъваз жедач къван, - хуьурена хъиз, давамарна ада, - гъа ихътин кIалубар тинидикай ийиз, чраз эгечIна зун. Ахпа - тIунутIар, шуьреяр, цикленар... Жуван рикI алай пеше генани вини дережадиз акъудун патал зун Туьркменистандин Небит-Дагъ шегъерда авай алишверишдин училищедиз гъахъна. Кондитердин кылин вецифа инсандин уьмуьр «ТIямлу» авун я. И рекъайни гъар са устаддихъ вичин рецептура, «къайда» ава. Кылинди ширинлухар чрун патал гъазурзавай къаришма устадвилелди гъазурун я. Эгер ам гъазурзавай ня-

Ихътин алакълунар авай, хуьурез акъвазнавай, лугъудайвал, чина берекатдин нур авай чи лезги рушан уьмуьрдикайни талгъана жедач.

Хидирнабиева (Агъмадова) Наият 1971-йисуз Мегъарамдхуьруьн райондин Уружбайрин хуьре тракторист Рамазананни Рамзиятан хизанда дидедиз хъана. 1986-йисуз 8-класс кукъгъай ам, чна винидихъни къейднавайвал, Небит-Дагъ шегъердин алишверишдин училищедин кондитервиллин отделенидиз гъахъна. Кысметди Наият сифте 1989-йисуз - Астрахандиз, ахпа 1999-йисуз - Нижнеартовскдиз, 2022-йисузни Каспийскдиз акъудна. ИкI, алатнавай 35 йисуз, гъина хъанатIани, чи ватанэгълиди, инсанрин уьмуьр «ширинариз», кондитервиле кивалахна.

Н.Хидирнабиева вафалу уьмуьрдин юлдаш, мегърибан дидени я. ЧIехи къве рушахъ чпин хизанар, кIвал-югъ хъанва. Гада Артем Каспийск шегъердин медколледждин 2-курсунин студент я.

Наият, къуй гъамиша ваз рагъ «хуьруьрай», гъа ракъинин нурурик ви устадвиле цуьк ахъайрай, цуькведин атирдини миллионралди инсанрин иштагъар ачухаррай. Вахъ чандин сагъвал, хизанда мадни хушбахтвал, дуьньяни ислягъ хуьрай!

Гъасилиз эгечнава

Жасмина САИДОВА

Дагъустан промышленный къадарра голубика (винел миччи-вили пас (галет) алай, чулав ширин кульуь емишар) гъасилзавай регионрин жергеда гъатнава. Республикада и емишдин сад лагъай плантация Мегъарамдхуруьн районда Нижний Новгороддай тир карчи Леонид Обухова кутунва. Идакай РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводи хабар гузва.

Республикадиз хас тушир цийи жуьредин емиш гъасилун патал са гектар чил карчидиз Ярагъ-Къазмайрин хуьруьн майишатрикой сада чара авунва. Алай йисан зулалди голубика гъасилдай майданар вад сеферда гъафарда.

Республикадин къиблепатан райондин тлебиатдин шартлар Нижний Новгороддай тир карчидиз голубика гъасилун патал виридалайни кутугайбур яз акуна. Ада участок акат тийидай жуьредин ва махсус лабораторияда арадал гъанвай 3,5 агъзур кул-кусдалди таъминарнава. Ада гъавурда твазвайвал, голубика гъасилун патал чилин «цурувал» винизди хъун лазим я, гъаниз килигна, абур торфдив ацурнавай махсус шешелра канва. Гъар са кул-кусдин бегерлувал 5 килограммдиз барабар хъун лазим я. Региондин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводи хабар гузвайвал, голубика гъасилунал Дагъустандин агъалиярни машгъл хъун мумкин я.

«Чкадин агъалийрин хуьруьн майишатдин и хел еримлу авуниз итиж ийизва. Фикризавайвал, и хел йигинвилелди вилик фида, - гъисабзава РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министрдин

сад лагъай заместитель Шарип Шарипова. - Чи республикада 2023-йисуз гъасилай вири жуьре мерейрин ва кульуь емишдин культурайрин къадар 7,5 агъзур тонндиз барабар хъана. Им СКФО-дин субъектри гъасилайдан 40 процент ва килди субъектрин арада виридалайни виниз къадар я. Гила чавай ахтармишун патал битмишариз башламишнавай голубикадин агалкъунрикайни лугъуз жеда. Ида, са шакни алач, кульуь емишар гъасилун патал чара ийизвай чилерин къадарни артухарда. Рикел

хкин, госпрограмма уьмуьрдиз кечирмишунин сергъятра аваз, гъаф йисара экъечдай кульуь емишар арадал гъуниз субсидияр гун фикирда кунва. Дербентдин тежрибадин станциядин бинедаллаз микроклонарный жуьреда цадай кул-кусар (азарар акат тийидай жуьредин) арадал гъидай лабораторияни кардик ква.

Йани и хилез инвесторар желб авун патал чахъ хъсан шартлар ава».

Цийиз гъиле къазвай карда куьмек гун патал, малум хъайивал, министерствода машгъл алмиркой ва тежрибалу пешекаркой ибарат десте тешкилзава. Идарадихъ тежриба раж авунин, ам Мегъарамдхуьруьн, Стлал Сулейманан ва са жерге маса районар чукурунун ният ава.

«Мерейрин союздин» гендиректор Ирина Козийдин делилралди, Россияда голубика 1200 гектардин чилера гъасилзава. 200 гектардидай гъаф майданра и емишар Кабардино-Балкарияда канва. И месэладиз еке итиж Краснодардин крайда ва Ростовдин областда ийизва.

Голубикадиз тайгадин мере лугъуза. Ам тундрада, тамун чкада, дагъларин вини патан зулара, уьленрин ва торфяникрин патарив экъечда. Ам акл арадал атанва хьи, и мередиз са къадар къайи гъава авай мулкара къулай я. Амма эхиримжи йисара Россиядин къиблепатан регионрай тир фермерини адаз итиж ийиз башламишнава. Абуру гъавурда твазвайвал, Сибирдин мере адаз хас тушир тлебиатдин шартлара гъасилун патал бязи амалдарвилер чир хъана канда.

Цин месэляяр гъялзава

Амина МУСЛИМОВА

Дагъустандин мелиорациядин хиле, 2023-йисан нетижайралди, 27 проект уьмуьрдиз кечирмишнава, хабар гузва РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводи. Дигидай цин хиле къвалахар милле проектрин сергъятра аваз киле тухвана ва абуру 3,9 агъзур гектардин майданар къуна. Нетиж яз, алатай йисуз 2 агъзур гектардидай гъаф чилера прунз гъасилун патал инженервилер цийи къурулушар туькълурнава, 1 агъзур гектардин чиле абур цийикла туькълур хъувунва.

«И проектдин сергъятра аваз, дугъуь ва лапагрин як гъасилдай 20 кластер тешкилнава. Ида лагъайтла, суьрсетдин къадар артухарда ва ери хъсанарда. Идалайни гъейри, хуьруьн майишатдин хел еримлу авуни къецепатан уьлквейрай гъизвай суьрсетдин къадар тлимиларунал ва къецепатан уьлквейрихъ галаз алишвериш авун патал Россиядин мумкинвилер артухарунал гъизва. И проектар уьмуьрдиз кечирмишунин нетижада Дагъустандин хуьруьн майишатдин къурулушар авай гъал, чкадин агъалийрин агъваллувал хъсан патлахъ дегиш жезва, къвалахдин цийи чкаяр арадал къевезва ва, санлай къачурла, региондин экономика вилкди физва», - къейдзава министерстводи.

* * *

Дагъустандин хъвадай целди таъминардай къурулуш бинедидай цийи хъувунин ва ремонт авунин игътияж арадал атанва. Россиядин Федерация-

дин виридалайни члехи республикайрикой сад тир Дагъустанда хъвадай цихъ галаз алакълу гълар муракаббур яз гъаф йисар я. Яд бес тахъун ва адан ери татугайди хъун - ибур агъалийрин тлал алай месэлайрикой анжах бязибур я. Амма республикадин гъукмдарри гълар хъсан патлахъ дегишарун патал серенжемар къабулзава ва мукъвал тир гележегда хъвадай целди таъминардай цийи объектар ишлемишиз вахкун лазим я.

Икл, РД-дин Гъукуматдин Председатель Абдулмуслим Абдулмуслимован гафаралди, мукъвал тир пуд йисан вахтунда и рекъиз тахминан 8 миллиард манат чара ийидайвал я. И такъатар цин къурулушдин талукъ объектар эцигуниз ва цийикла туькълур хъувуниз серфда.

«Дагъустан Республикадин госуьдрстводин программайрин сергъятра аваз, алава финансар чара ийидай къарар къабулдайвал ийиз алакъланава: 11 объектдин капиталный эцигунрин къвалахар тамамарун патал региондив 7,7 миллиард манат агакъда», - къейдана А.Абдулмуслимова.

Хъвадай яд бес тахъунин месэла гълун патал цин объектрал бинедидай ремонтдин къвалахар тамамарна канзава. Ида и хиле жезвай аварийрин вилик пад къадай, агъалияр хъвадай михъи целди таъминардай мумкинвал гуда. «Михъи яд» федеральный проектдин сергъятра аваз, хабар гузвайвал, 32 километрдин «Чиркей-Буинакс» цин турба тухуз алакъланава. 2024-йисуз, малум хъайивал, целди таъминардай 4 объект ишлемишиз вахкудайвал я.

Агъзур касдин игътияж ава

Дагъустандин промышленностдин хиле 1 агъзур касдив агакъна цийи пешекаррин игътияж ава. РД-дин промышленностдин ва алишверишдин министр Низам Халилован гафаралди, и жигъетдай къитвал арадай акъудун патал регионда «вакансийрин ярмаркаяр» тешкилзава.

«Концерн «Къизлярдин электромеханикадин завод» АО-дин карханайра гъар йисуз 400-далай гъаф студентри тежриба къачуза. Гъакни карханадин бинедаллаз кардик квай учебный центрада заводдиз цийиз къабулнавай ксарикой карханада игътияж авай пешекарар гъазурзава.

«Къиблепатан Сухокумскдин электромеханикадин завод» АО-да «Къилин образованидин программадай тайин макъсаддалди чирвилер

гунин гъакъиндай» икърарар кутуннава. «Завод «Дагдизель»» АО-да 2023-йисан 1-сентябрдидай «Чирвилер къачузвайбур къвалахдин рекъей гъазурунун гъакъиндай» къайда кардик ква. Адан макъсад, чирвилерни тежриба сад авуналди, гележегдин пешекарар гъазурунун ери хъажун я», - хабар гузва Н.Халилова.

Гъа са вахтунда, 2030-йис алуькдалди, министерстводин гъисабунралди, региондин промышленностдин хиле игътияж таъминарун патал тахминан 5 агъзур пешекар гереке жеда.

Дагъустандин промышленный карханайрикой рахадайла Низам Халилова гъакни къейд авурвал, 2023-йисуз Госуьдрстводин промышленностдин информациядин къурулушда тунвай карханайрин къадар гъаф хъанва.

РД-дин промышленностдин ва алишверишдин министерстводин делилралди, 2023-йисуз и къурулушда гъатнавай республикадин карханайрин къадар 200-дав агакънава, абуру ана чпи акъудзавай 1056 жуьре шейэрикой малуматар ганва.

«Гъа са вахтунда 2022-йисуз и къурулушда анжах 108 кархана регистрация авунва, майдандиз акъуднавай метягъдин къадар лагъайтла, 627 жуьредиз барабар тир», - лугъуза министрди. Ада гъавурда твазвайвал, и карди, виниз тир технологиярин са шей акъуддайла, пудратчийрин ва таъминчийрин алакъла гуьнгуьна тваз куьмек гузва.

Каспийскда багъа я

Ахтармишунри къалурзавайвал, Дагъустанда яшайишдин цийи къвал эцигун патал лазим жезвай вахт 6 йисалай гъаф я. Ихътин делилар къвалер эцигзавайбурун сад тир ресурсди (ЕРЗ) гъизва. И сиягъда Дагъустан, уьлкведин амай вири субъектив ге-къийгайла, 75 лагъай чкадал ала. Малум хъайивал, республикада цийи

он я (юкъван гъисабдалди 16 агъзур кв.метрдилай гъаф). Мертебайрин къадар юкъван гъисабдалди 12-далай гъаф я. Къейд ийин, къвалер эцигунин йигинвилел гълтайла, къвенкъвечи чка Новгороддин областди къунава - ина къвал юкъван гъисабдалди 303 юкъуз эцигзава, Коми Республикада - 384 юкъуз (2-чка), Томскдин областда -385 юкъуз.

Яшайишдин къвалер маса гунал-къачунал машгъл ресурс тир ЦИАН-дин делилралди, уьлкведа къвалерин къиметар виридалайни йигиндаказ хъаж жезвай шегъеррин сиягъда сад лагъай чка Каспийскди къунава. Эхиримжи 5 йисан вахтунда ина квартирайрин къиметар виридалайни йигиндаказ хъаж хъанва - 4,4 сеферда. Икл, эгер

2018-2019-йисарин сад лагъай кварталда кв. метрдин юкъван къимет 26 агъзур манатдиз барабар тиртла, 2023 ва 2024-йисарин сад лагъай кварталра ам 110 агъзур манатдидай алатна.

Алимдин меслятар

Аялриз тербияни чирвал гунин
бязи терефрикай

Шайдабег МИРЗОЕВ,
А.А. Тахо-Годидин твараунихъ галай
педагогикадин илимдинни ахтармишу-
нин институтдин сектордин заведую-
щий, ДГПУ-дин профессор

(Эвел - 10-нумрада)

Келунин алатар, парталар ва масабур гыхьтин зегьметдалди арадиз къезватла чируни аялар шейэрин къадири чирунал гьиде. И тербия гуни диде-бубадин, хизандин везифа я, вучиз лагьайтла, твар кьур шейэралди аял таминарзавайбур гьабур я. Вичин шейэрин къадири тийжир аялдиз масадан, гьукуматдин шейэрин къадири чир жедач. Адет яз, школадиз атай сифте йи-къалай ихьтин аялрин къелем, карандаш фад гуьнгьунай акьатда, ктабар, дафтарар, парталар ктад жеда, партайрал, столрал кьинар, царар арадал къеда. Гьеле квалале амаз диде-бубади гьар са алатди аялдин къуллугьдиз къедалди гыхьтин яргьи рехъ атлузватла, гьадан гьакьиндай аялар гьавурда туна кьанда.

Школадин малдиз къаст ийизвай аял квалалин, хизандин шейэри вучуьфдивди эгечизава эхир. Мектебдин даклардавай гуьзгьу хазвай, партадиз къацл язавай аялди хайи квалалин даклардавай гуьзгьу, столдин кек хурай тлун бес. Садрани хадач. Квалалин мал жуванди хьана, школадин мал душмандинди туш къван. Квалалиндини, школадиндини, хуьрун клубдиндини - вири диде-бубадин зегьметдалди арадиз гьанвайди я. Эгер гьар юкьуз абур пуч хьуниз рехъ гуз хьайитла, пака ишлемишдайбурал затлани гьалт хьийидач. Аялрин зигиндив и месэляяр агакьарун диде-бубадин, хизандин везифа я.

Куьурелди, диде-буба аялди тербиядин кьилин чешне я. Гьар са аялдин тербиядай, чаз чеб, вилериз такун, тийжиз хьайитлани, гуьзгьудай хьиз, адан диде-буба аквада. Диде-бубади квалалин кьене аялдин «куруниз вуч куьткунайтла», уьмуьрдани кьенин аялдин, пакаган чехидан «тлурунай» гьам аквада. Диде-бубадин галаз жезвай гьар са алакьади аялдин зигинди вичин гел тазва. «Гьич фикир ийимир хьби, лагьанай А.С.Макаренкоди, - тек са рахуналди, насигьат ва буйругь гуналди, куьне аял тербияламишзава. Уьмуьрдин гьар са декьикада, гьатта куьн квалале авачирлани, куьне куь аял тербияламишзава. Куьне гьикл ва вуч партал алукизаватла, масадахъ ва я чарадахъ галаз гьикл рахазватла, гьикл хуьурезватла, гьикл газет келзаватла - вири и крарикай аял патал еке метлеб ава...». Гьеле 1930 лагьай, цийи школадин бине эцигнавай сифте йисара советрин машгур педагог А.С.Макаренкоди лагьай и гафарин къуват кьенин юкьузни вине амаиди, гьамиша амуькьади, тербиядин кьилин жавабдарар чеб тирди диде-бубайри рикелай алудна виже къедач.

Гила тербиядин месэлайриз муькуь патухай килигин. Диде-бубайриз аял тербияламишдай, чеб чешнелу яз бажармишдай къайдаяр чизвани, чизвачни? Аямдин гуьзгьудай аквазавайвал, гзаф къадар диде-бубаяр тербиядин месэлайри хайи халкьдин, алай девирдин педагогикадин илимдин чирвилерал амал авуна эгечизава. Чи хуьрерин хизанрай акьатнавай, Ватан, гьукумат ва халкь патал вафалудаказ зегьмет чуьгвазвай жегьилри и кардин шагьидвал ийизва. Амма са къадар диде-бубаяр, чна винидихъ лагьайвал, тербиядин месэлайрин гьавурда жезвач. Ихьтин диде-

бубайрин арадай бязи вахтара чал хуьруьн майишатдин жуьреба-жуьре къуллугьрал алай, лап вини дережадин чирвилер авай пешекарарни гьалтзава. Идан себебни гилани члехи пай колледжра ва вузра педагогикадин ва психологиядин илимриз бес къадар фикир тагун я.

Тербиядин месэлайрин гьавурда диде-бубаяр тун муаллимдин ва школадин кьилин везифа жезва. Тарихдин илимрин доктор М.Ненашеван фикирдалди, гьар гьи дережадин хьайитлани къуллугьчидиз тербиядин илим ва искусство чирун лазим къеда.

Аялар тербияламишна, абуроз гьар са илимдай чирвал гана кьандай чкадал муаллимар, школа бязи вахтара, диде-бубайри гьавурдик квачиз ганвай тербия себеб яз, аялрик акатнавай чуру кьилихари худдай чкадал къезва. Идани диде-бубайрин ва муаллимрин алакьаяр гьамиша сигь туширдакай лугьузава. Муаллимди аялдиз гузвай тербиядал аял школадиз атайдалай гуьгьуьни ваь, ам гьеле хизанда амаз гуьзчивал тухвана кьанда. Им иллаки чи хуьрерин, гьар са хизандай сад ваь, гзаф аялар школадиз къезвай чкайра гьилай къеда квалалах я. Ик хьайитла, хизандин тербияни школадин тербия сад садавай къакьатдач. Са гафуналди, муаллимди аялини, тербиядин гьавурда дуьз авачир диде-бубани тербияламишун герек къезва. Гьаниз килигна, тербиядин кьилин жавабдарар муаллим, школа, къевд лагьай дережадин - диде-буба я лагьайтла, чун гьалмиш жедач.

Кьилин тербияни - муаллим диде-бубайриз тербиядин месэляяр чируни вкелай эгечда?

Сад лагьайди. Квалах нетижалу яз кьиле фин патал муаллимрин коллективди аялрин тербия агьа дережада эцигнавай гьар са хизан, дериндай ахтармишна, чирна кьанда. Ахтармишун кьиле тухун патал, чешнелу школайрин кваллахдай аквазвайвал, фагьумлувилелди, вири террефар: диде-бубадин къуллугь, образование, ацукьун-къарагьун, дуллух, абур жемьатдиз гузвай хийир, кел-кьинин дережа, масабурухъ галаз авай алакьа ва масабур - фикирда кьуна, гьар са хизандиз туькьурнавай анкетайри еке куьмек гуда. Татугай тербиядин дувулар, себеб чир хьайила, диде-бубайрихъ галаз гьикл рахадатла, абур фикир квел желбна кьандатла, гьам якьин ашкара жеда.

Ихьтин ахтармишунрал амал авурла, муаллимди диде-бубайрихъ галаз кьилди-кьилди ва санал тухудай суьгьбетрихъни нетижа жеда, амал тагурла, иллаки жегьил муаллимрин гуьгьуьни «цинин нуьквериз шазан нуьквериз вицл-вицлар ийиз чирзава» лугьудай гафар атун мумкин я. Герек гьам жегьил, гьам яшлу муаллимдиз, эгер чуьгвазвай зегьмет бада фена кьанзаватла, «вицл-вицлар» квекай ийидатла чир жен.

Къевд лагьайди. Масадаз тербия гун патал тербия гузвайди, муаллим вични тербиядин чешне хьун лазим я эхир. Муаллимвал тербиячидин къуллугь я. Кьуллугьдал тербиячи тир муаллим вичин хизандани, школадани, жемьатдин арадани чешнелуди хьун лазим я. Муаллимдин аялар, хизан тербиядин чешнеяр хьун лазим я. Амма, гьайиф хьби, школада сад лугьуз, квалале, хуьре чепел «маса чинар» алаз къекъезвай муаллимар гьеле чи школайра кими туш. Абуру куьчеда чиркин гафаралди сеперар гузвай аялриз, диде-бубайриз яб гузвач, нетижадиз фикир тагана, аялар, эрекь, лапрусар гьиз, туьквендиз рекеь твазва, ачух кимел, халкьдин вилик кьума-

рал къугьвазва. Ара-бир эрекь хьвана кимерал, куьчейра, чпкай чпиз регьуьни тахьана, кьил-кьилел алачиз, гьатта школадизни къевз алакьзавай «муаллимар» ава. Ихьтин «муаллим» диде-бубайрин ва аялрин вилериз килиг гьикл хьувурай.

Муаллим тек са тарсуналди, ийизвай краралди ваь, гьакл винел патан акунралдини гьамиша хуьруьз, квалализ фад аквазва. Квачелай кьилелди муаллим виридаз чешне хьун лазим я. И кардин важиблувал чи школайрин муаллимри лап дериндай аннамишун лазим къезва. Памбагди кьеж куьжумдайди хьиз, вири кужумзавай аялри халисан чешнелу муаллимрин кьилихриз кутугай кьимет гузва.

Сад лагьайди. «А муаллимдиз вири чиди», «адаз гьим гьалатл ятла, гьим дуьз ятла, садлагьана аквазва», «ада акл баян гузва хьби, чун лап виридан гьавурда гьатзава», «вири суалриз жавабар гузва», «акл тарс ачухзава хьби, яб гун тавуна жеч», «вири крарин устарла».

Къевд лагьайди. «Строгий ятлани, гьахьлу я», «адахъ агьаз жеда», «ам регьимлу инсан я», «вун пашман тирла, тадиз аквада», «чуру квалалах авурла, адан вилик регьуь жеда».

Амма, гьайиф хьби, бязи муаллимрикай аялар ик гьич рахадач. Аялар кьанивилелди гьикл рахурай, абурвай гьатта колани куьче, квалалин класс сад-садавай чара тежезвай. Эхъ, эхъ, чна гьавайди ик лугьузвач. Вичин парталдиз, къацланвай шалвардин кикез, йикьаралди тун тавуна, зйбежер гьалда авай чурудиз, гьафтейралди михь тавунвай кьачин къапариз факир тагана, школада, классда авай аялривай тербияда чешне хьун тлалабзавай «муаллимрикай» бес гьихьтин фикир ийиз жен. И муаллимрин кьимет, гьикьван зегьмет чуьгуртлани, пуд шагьи жедайдал са шакни алач. Абур себеб яз, бязи вахтара диде-бубайри школадиз, вири муаллимри санлай чаз виридаз ван къезвайди кьимет гузва. Ахьтин муаллимри педагогин коллективди вирида санлай эсер авун лазим къеда. Тум къацлай са данади вири нехир къацурда лугьудайвал, халкьдин арада вири девирра гьуьрмет хьайи, гилани авай муаллим лагьай твар кьанел веьгедани!

Тербиядин важиблу хилерикай сад диде-бубади муаллимри ва муаллимри диде-бубайриз гузвай кьимет я. Месела, куь аялар школадиз фена. Са вахтунлай эгер кьез аялри ийизвай гьуьрметдин заминдиз муаллимри абур ийизвай гьуьрмет атайтла, инжиклу жемир. Им куьн себеб я?

Сад лагьайди, квевай куь аялдин яшари истемиззавай тлабуьралди ам таьминариз хьанач. Женни ийидач. Кьез куьмекдиз школа атанва.

Къевд лагьайди, школада муаллимди куь аялди тек са Муса, Вели, Пери лугьузвач, лап сифте йикъалай куьне квалале ишлемиш тийизвай адан фамилия къазва: Мегьамедов, Гьасанов, Эмирова ва мсб. Идани аял классдин коллективдин арада жавабдар авунихъ галаз сад хьиз, муаллимдин патухъ алгурзава. Кьуй алгурай. Ихьтин вахтара диде-бубайрин буржи вичин аялдин вилик муаллимдин, хизандихъ галаз санал аял тербияламишзавай инсандин кьимет виниз хьажун я.

Муаллимди вичини диде-бубайри хуьруьн майишатда чуьгвазвай зегьметдикай, хуьруьнвийрин кваликай-къакай хабар кьун лазим къеда. Аялдин диде-буба квалале, квалалах, гьина аватла хабар такьуна, аялар тарсунай акьудиз, «хьфена диде ва я

буба галаз хьша» хьтин тербиядин «къайдайри» садрани хьсан нетижа гудач. Нетижасуз къайдаяр ишлемишун тербиячидин къуватсузвал къалурзава, адан чирвилерин зайифвал тестикьарзава, муаллимдикай, ада гузвай тарсарикай, школадикай аялрин рикл хунал гьизва, диде-бубайрин вилик муаллимдин твар агьузарзава. Муаллимри гьамиша ихьтин фикирар рикел хуьн герек я: «Чи вилик квайбур тек са ученикар туш, чи вилик квайбур сифтени-сифте гьа чун хьтин инсанар я. Гьавилай ша чун абуроз инсанвилелди инсанриз хьиз кьимет, чирвал, тербия гуз алахьин».

Хьсан жеда, эгер школадини хизанди аял тербияламишунин месэляяр, ара датлана, сада-садан зегьметдикай хабар, сада-садакай далу къаз, уртахдиз гьайлайтла. Гьа ик школади хизандал аялдин келунин зегьметдин агалкуьнар, нуьксанар, кьиметар къалурнавай малумат, классда, школада аялдин алакьунар, ада тапшуругьар тамамарунин малумат, аялдин юлдашрихъ, муаллимрихъ, школадин коллективдихъ галаз авай алакьайрикай малумат, аялди авур ва тавур бязи кваллахрин нетижа ва абуркай муаллимдин фикирар, тербиядин месэлайрай меслятар ва къалурнар агакьарун лазим я.

Хизанди лагьайтла, школада, муаллимри квалализ ганвай квалалах тамамарзавай къайда, серфзавай вахт, вичин кьуватдалди тамамариз алакьзавани, авачни, гьалтзавай четинвилер, аялди йикьан режимдал амал авуникай малумат, школади, муаллимри аялдин зигиндиз ийизвай таьсир, аялди школадиз ва муаллимриз гузвай вичин хуси кьимет, аялди хизанда вич тухузвай къайда, адан кьилихрин дегишвал, гьевес, амалар къалурзавай малумат, муаллимривай, школадивай хизанди ийизвай истемизшунар агакьарна кьанда.

Гьелбетда, кьеве патани гузвай и малуматри, гьакьикьатдинбур яз, четвурта садра кьванни гуз хьайитла, менфятлу нетижадал гьиди.

Гьа ик, гьуьрметлу келзавайбур, чун макьалада тербиядин бязи жигьиррикай рахана. Бязи жигьиррикай, вучиз лагьайтла, тербиядин месэляяр гзаф къадар жигьиррикай ибарат я. А.С.Макаренкоди вичин «Диде-бубаяр патал ктабда» лагьанвайвал, гьар са аял гьикл тербияламишдатла, меслятар гун патал гьар са хизан ва муаллимрин коллектив чир хьун герек я. Им кьиле фидай месэла туш. Гьавилай зун чи хуьрерин гзаф къадар хизанра ва школайра гьеле тлмил фикир гузвай тербиядин са къадар месэлайрал газет келзавайбурун ва гьакл келунинни тербиядин нетижадихъ къекъезвай вири лезги жемьатдин фикир желб ийиз алахьна. Эгер чалай и квалалах алакьнатла, макьалади куьне гьар юкьуз аялар тербияламишунин карда, галатун тийжиз, чуьгвазвай зегьметдиз менфят гайитла, чун пара рази я.

Малум тирвал, алатайди **Муаллимдин Насигьатчидин йис** тир. Алай 2024-йис **Хизандин йис** я. Ида хизандинни школадин араяр мадни сих авуниз, акьалтзавай несилар тербияламишунин месэлайриз мадни артух фикир гуниз эверзава.

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Къенин юкъуз Дербент шегъерда алава образованидин (спортдин, музыкадин, искусствойрин, художественный) саки 25 школа кардик ква. И мукъвара чун 2014-йисалай инихъ чи ватангъли **Мевлудин Гъамзабегович ХАИРОВА** регъбервал гузвай А.Аминтеевадин тварцихъ галай 1-нумрадин аялрин музыкадин школадиз фена, ана алава образованидин кваллах тешкилнавай гъалдихъ галаз таниш хъана.

Мевлудин Гъамзабегович чун хушдиз къабулна. Школадин тарихдикай курууь сугъбет авуна, аялри конкурсура, фестивалра къазанмишнавай агалкъунрихъ галаз танишарна.

самблар ва гъвечли, юкъван, чехи яшарин аялрин хорар тешкилнава.

Кардик кваз алатнавай 68 йисан къене школа чехи рекъиз фена. И йисара муаллимри чпин чирвилер, бажарагъ, тежриба ва вердишвилер яратмишунралди ва кланивилелди аялриз гана. Школадин коллективди саки 10 агъзур выпускник ахъайнава. Абурукай гъафбуру музыкадин образование давамарна, республикадин ва адалай къецени культураднини образованидин идарайра агалкъунралди зегъмет члугвазва.

Алай вахтунда школа мадни гегъенш камаралди виликди физва. Материально-технический база хъсан жезва, муаллимрин патахъай кытвал

зар» международный конкурсда фортепианодин ансамбль номинациядай З.Магъмудова ва Х.Агъмедова (муаллим - И.Шпирко), кылди тамамарунин номинациядай З.Магъмудова (муаллим - И.Шпирко), А.Агъева (муаллим - И.Русикова), А.Алиева (муаллим - Л.Ахундова), Дагъустандин пешекар композиторрин эсерар хъсандиз тамамарунай республикадин 3-конкурсда Сефибегова Людмила (7кл.) ва Исмаилов Назим (3кл.) (муаллим - С.Багъирова) кивенкве чкайриз лайхлу хъана. РФ-дин Халкъдин артист Рагъимат Гъажиевадин тварцихъ галай, районрин арада кыле фейи жаван пианистрин ачух 3-конкурсда Мирзаметов Ратмир (муаллим - Л.Иванова), Агъева Алина (муаллим - И.Русикова), Агъмедова Хадижа (муаллим - И.Шпирко) кивенкве чкайриз, халкъдин ва милли алатрал къугъвазвайбурун арада республикадин конкурсда аккордеондай Мирзоев Марат (муаллим - Л.Беликова) 2-дережадин дипломдиз лайхлу хъана.

Школадин коллективдин агалкъунриз, яргъал йисара члугур гъакъисагъ зегъметдиз, пешекарвилеиз, акъалтзавай несилдиз дерин чирвилер ва тербия гуниз РФ-дин культураднин министрстводи, Дербент шегъердин кыли виниз тир кыммет гана. Абурун арадай яз, школадин директор М.Хаироваз,

КЪЕЙД.

М.Г.ХАЙРОВ 1956-йисуз *Ахъегъ райондин Хкемрин хуьре дидедиз хъана. Школа акъалтларай 1972-йисуз Махачкъаладин музучилищедик экечина. Ахна Астрахандин консерваторияда келна. Ана акъалтларай жегъил пешекар кваллахиз Дербентдин музучилищедиз ракъурна. Ина 40 йисуз муаллим яз зегъмет члугуна. Советрин Армиядин жергейра къуллугъна. 2014-йисалай инихъ музыкадин школадин директор я. Композитор яз, ада лезги театрдин са шумуд тамашадиз музыка кхъена, халкъдин манияр хорди лугъудайвал туькьурна ва яратмишунрин маса кваллахарни кылииз акъудна. Ам Дагъустан Республикадин культураднин лайхлу работник ва гъуьрметдин хейлин грамотайрин иеси я. Хизанода кье веледин къуд хтул ава.*

яратмишунрин маса кваллахарни кылииз акъудна. Ам Дагъустан Республикадин культураднин лайхлу работник ва гъуьрметдин хейлин грамотайрин иеси я. Хизанода кье веледин къуд хтул ава.

Музыкадал ашукъариз

Аялрин музыкадин и школа 1956-йисуз ачухна. Шегъердин центрада (У.Буйнакскийдин тварцихъ галай куьне) хъуниз килигна, адахъ са жерге артуханвилер ава: школадин къваллав маршрут-каяр акъвазвава, умуми образованидин (вад школа) ва культураднин идарайриз мукъва я. Ида шегъердин агъалийриз школада кыле тухузвай концертра, яратмишунрин мярекатра иштиракдай мумкинвал, аялризни диде-бубайриз школадиз къвез-хъфинин къулайвал гузва.

авач, музыкадин алатрин къадар 60-дав агакънава. Тарсар, репетицияр, пешекарвилеин ва методикадин кваллах республикадин дережада ава.

Алатай йисуз РФ-дин культураднин министрстводи музыкадин школа РФ-дин федеральный «Культура» програмадай грант гуник кутуна. Грантдин къадар вад миллионни вад виш агъзур манат я. Пул музыкадин алатар къачуз ахъайнава.

- Кардик квай вири йисара школадиз гъаф акъуллу ва бажарагъ авай инсанри регъбервал гана, - къейдзава Мевлудин Гъамзабегович. - Ийизвай кваллах гъаф клан хъаначиртла, школа къенин дережадив агакъдацир. Зун абурун баркаллу крар давамариз алахъзава.

Эхиримжи къвед-пуд йисуз, международный, Вирироссиядин конкурсра ва фестивалра иштиракна, агалкъунар къазанмишнавай бязи аялрин тварар къаз кланзава. Ик, вокалдин искусстводай кыле фейи «Magic Voices» международный конкурсда Бабаева Элина (муаллим - С.Багъирова), аяларни жаванар патал международный «Вири бажарагълу я» ва Вирироссиядин «Серпантин искусств» фестиваль-конкурсра Магъмудова Зулейха (муаллим - И.Шпирко.) - 1, Вирироссиядин яратмишунрин «Гатфар атана - 2021» конкурсда З.Къайтмазов, Н.Фейзиев ва М.Алиев (муаллим - Н.Заманов) 3-дережадин дипломриз лайхлу хъана. Пианистрин «Хайи Ватандин ава-

муаллимар тир Л.Ивановадиз, С.Багъировадиз, Л.Султановадиз, Н.Замановаз, Д.Султановадиз, Л.Беликовадиз, Л.Абасовадиз ва масабуроз гуьрметдин грамотаяр гана.

- Мевлудин Гъамзабегович, алава образованидикай аялдиз вуч куьмек ава? - хабар къуна за.

- Алава образованиди гъар са терефдихъай аялдиз виликди фидай алава чирвилер къачудай мумкинвал гузва. Ихътин школайри аялдиз вичин кылдинвални алакунар, бажарагъ къалурдай мумкинвилер ачухзава. Алава образованиди акъулдин кваллах активлу ийизва, мотивация хкажзава. Ада гъакни аялдин сагъламвал мягъкемаризни, яратмишунрин зегъмет ва пешекарвал хягъунин шартлар арадал гъизни куьмекзава. Ам къачуналди, клелзавайбур, граждана хъиз, арадал къвезва, милли ва дуьньядин культурадиз шерик ийизва, аялдиз, вич хътин муькуь аялрихъ галаз санал кваллахналди, вич уьмуьрда гъик тухудатла чир жезва ва ик мад.

Мевлудин Гъамзабеговичан гафарай мадни малум жезвайвал, и йисара Дербентдин музыкадин школада акъалтлай хъсан яратмишунрин ва педагогвилеин адетар кватнава, бажарагъ авай аялар раижнава, зигъин ва алакунар авай цлудралди музыкантриз тербия гана, кылиндини, пешекарвилеин кваллахдай гъафбуру культураднин ва искусстводин хел хъянава. Гелбетда, им школадин директордин алакунринни тешкиллувилеин, чпин вири уьмуьр искусстводиз къуллугъ авуниз бахшнавай школадин коллективдин, кваллахдиз вафалу тир пешекарин, жаванар музыкадин алем кланариз ва гъевеслу ийиз, кваллахдив рикл гъаз эгечзавай муаллимрин са шумуд несилдин гъунар я. Чи мурад школади мадни цуьк акъудун, муаллимрихъ ва аялрихъ мягъкем сагъвални яратмишунра мадни еке агалкъунар хъун я.

КъетIен бажарагъ

Хазран КЪАСУМОВ

Дагъустандин халкъдин шайр СтIал Сулейманан 155 йисан юбилейдиз гъазурвилер акунин мярекатра активвилелди иштирак авунай СтIал Сулейманан райондин библиотекайрин центральный къурулушдин (ЦБС) художник-оформитель Лариса РАМАЗАНОВА мергъяматлувилеин «Умуд» фондунин патай Чухсагъулдин чарчиз ва пулдин пишкешдиз лайхлу хъана.

...Художник - им къетIен пешекарвал я. Инсанрин суретар, тIебиатдин гуьзел чкайрин шиклар члугун, чепедикай, хъенчикай клалубар арадал гъун, парчадал гъаларалди нехшар атлун ва ихътин маса алакунар гъар кткай инсандихъ жедач. Ибур анжах чпихъ акъалтлай бажарагъ авайбурун тIем акакъдай крар я. Маса гафаралди лагъайтIа, бажарагъ шукур хъайи Халикъди инсандиз къетIен пай яз гузва. Инал чаз вичикай ихтилат ийиз кланзавай Лариса Борисовнадихъни гъахътин пай, къетIенвал ава.

Л.Рамазановадин (Мороз) ери-бине Украинадай я. Ам Полтавадин областдин са хуьре дидедиз хъана. Школа 1991-йисуз Пирятина шегъерда акъалтларна. Ада ихтилат авурвал, гъеле школада клелзавай йисара ам шиклар, суретар члугунал, чепедикай жуьреба-жуьре къапар, клалубар авунал машгъл хъана. Гъавилляй школа акъалтларай Лариса Пирятина шегъерда Гоголан тварунихъ галай керамикадин техникумдик экечина. Ина ада тежрибалу педагогрин-художникрин гъилик вичин рикл алай пешедай чирвилер ва тежриба къачуна, 1996-йисуз ада техникум акъалтларна, вичин пешедай кваллахна.

Къисметди инсан, гару ягъай пеш хъиз, вичиз кландай чкадиз акъудда. Лариса Борисовнани Дагъларин улкведиз, Агъа СтIалдал акъатна. - Дагъустандиз, камаллу, мугъманперес лезги халкъдин арадиз аватунал зун къадар авачир къван шад я, - лугъузва Л.Рамазановади. - Захъ ина гъуьрметлу хизан хъанва, зун рикл алай пешедал машгъл я. Инсандиз бахтлу хъун патал мад вуч кланда?

Лариса Борисовнади, чна винидихъ лагъайвал, 2000-йисалай райондин ЦБС-да художник-оформитель яз кваллахзава. Ада хкъизвай плакати, члугвазвай суретрини шиклири, стендри неинки центральный библиотекадин, гъакни хуьрера кардик квай адан филиалрин къежел ва къене патар безетмишнава.

Алай йисуз районда СтIал Сулейманан 155 йис тамам хъунин мярекатар виниз тир дережада аваз тухуни Лариса Борисовнадин къайгъуяр артухарзава: ада ЦБС-дин хуьрера кардик квай филиалриз, XX асирдин Гомераз талукъарна, хейлин плакатар, стендар гъазурна. И кар давамарзава.

Л.Рамазановади 2023-йисалай райондин художественный школадани художник-педагог яз кваллахзава, художниквилеин сирер жаван гадайризни рушариз чирзава.

Адан гъилик суретар ва шиклар члугунин рекъай вердишвилер къачузвай, художниквилеин сирер чирзавай са шумуд аялди мукъвара СтIал Сулейманан яратмишунрай шиклар члугунай районда тухвай конкурсда приздин чкаяр къуна.

- Лариса Борисовнадин кваллахдикай, пешекарвилеин дережадикай хъиз, чавай адан инсанвилеин ерийрикайни кылихрикай хуш келимаяр лугъуз жеда, - къейдзава ЦБС-дин директор Назилия Шихбабаевади. - Чи дуствилеин коллективда хъиз, адаз хуьре-квалени еке гъуьрмет ава.

Лариса Борисовна пуд веледин дидени я. Мадни шадвал кутадай кар ам я хъи, адан руш Эльвирадихъ, гада Абдулахъни шиклар члугунин рекъай алакунар ава.

Муаллимдин илгъамдин бегъер

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Чаз чизвай гъурметлу инсанрикай сад тир Зиядхан Надирович КЪАРАХАНОВ Къурагъ райондин Шимихуре 1933-йисан 15-январдиз дидедиз хъана. Тигъа юкъван школа, Дербентдин педучилище, ДГУ-дин филологиядин факультет акъалтарна, ада районрин мектебра лезги чалан муаллимвиле, хейлин йисара Шимихурьун юкъван школадин директорвиле, Махачкъалада Дагъустандин педагогвиле кадрийрин пешекарвал хкаждай институтда методиствиле кваллахна. 2001-йисалай Дербентда яшамаш жезва, шегъердин образованидин управленида дидед чаларин рекъай методиствиле, Дербентдин педколледжда дидед чалан муаллимвиле кваллахна. Ам школяр патал хейлин ктабрин, методикадин пособийрин, «Лезги газетдиз» акъатай эдебиятдиз талукъ макъалайрин автор, «ДАССР-дин школайрин лайхлу муаллим» тварцил, «В.И.Ленинан 100 йис», «Зегъметдин ветеран» медалрин ва хейлин грамотайрин сагъиб я.

Дербентдин образованидин управленида кваллахдайла, З.Къараханова къадим шегъердин вири мектебра лезги чалан тарсар тухун патал вири жуьрейрин шартлар тешкилиз тунна. Лезги ва ма са чаларалдини эдебиятдин тарсар гузвай муаллимар методикадин литературадалди (брошюря, программая, учебника, алава литература) таъминарун патал вичелай алакьдай вири крар авуна. Гъа са вахтунда шегъердин школайрин лезги чалан ва литературадин тарсар гузвай муаллимрихъ галаз яратмишунин кваллахар тухвана.

Аквазвайвал, Зиядхан Къараханова вичин саки вири уьмуьр неинки хайи хуьруьн, гъак! меркездин, Дербент шегъердин акъалтзавай несилриз чирвилер, тербия гуниз бахшнава. Датлана жемьятдин, инсанрин арада аваз, ада уьмуьрдин, инсанвиле, зегъметдин, камаллувиле еке тежриба кватнава. Къени ада и важиблу ва баркалла гъидай рекъай камар къачузва. Идан шагъидни муаллимди яратмишнавай «Чинебан къисас» твар алай повесть я.

Ана кьиле физвай вакъияр 1925-1941-йисара Къурагъ дередин хуьрера арадал ата-

на. Алатай девирдин ва цийи советрин уьмуьр яратмишзавайбурун къувар сад-садаз акси акъвазнавай вахтунда инсанрин къилихар, уьмуьрдие, жемиятдив эгечизавай тегъерар гъик! дегиш жезватла, къалурзава. Гъа са вахтунда эсердин игитрин къаматралди инсанвал, хъсанвал, къенивал, гъахлувал, кланивал збеди ерияр тирди, абур вине къазвай инсанар са члавузни инсанятдиз, вичин къанажагъдиз, намусдиз, ватандиз акси, хаин, пис патахъ дегиш тежедайди успаптава.

Ктабдиз сифте гафуна писатель, алим, лезги писателрин Союздин председатель Сардар Абила къьенва: «Инье зи вилик адан «Чинебан къисас» твар алай повесть ква. За ам, дикъетлудаказ, девирар, тарихар, вахтар рикел гъиз, цийи-цийи сегънейрин пердеяр ачух жез, иштиракчийрин къизгъин гъерекатар, муьгъуьббатдин гъиссер деринда гъатуни итижлувал аваз са нефесдал клелна. Ана риклериз таъсирдай гъерекатар пара ава. Ик!, «Чуру хабар» кьиле: Гитлеран къушунри хабарсуздиз, вагъшивилелди чи ислаягъ Ватандал-СССР-дал гъужумнавайдакай хабар гузва. Ватан хуьз аскервиле физвайбурун жергеда эленмиш тахъай, муьгъуьббатдин чамар Семедни ава. Эхирдай Семедани Сейлиди чи теснифнавай «Аскервиле физва зун» шиир - мани лугъузва. Бес им Ватанпересвал, Ватандашвал тушни?!»

Авторди эсерда лезги фольклор, эдебиятдиз хас тир жуьреяр, рангламишдай гафар, манияр, шиирар ишлемишнава. Лезги чалан къурулуш автордиз ерилудаказ чир хъуни эсердин къурулушни хейлин девлетлу авунавайди, ам кьелагъла, чир жеда.

Ягъалмиш хъана виже къведат: «Чинебан къисасдин» юкъни-юкъ, яни къулантар муьгъуьббатдин тема я. Эсердин къени хиле са бязи векилрик - Семед, Сейли, Сефер, Зуьгъре, Девлет, Сувар, Насур, Чичих, Чуру хилекни Кавха, Бейбут, Фейруз, Шагназ... акатзава. За умудзава хъи, чи муаллимдин эсерди клелзавайбуруз таъсирда.

Чна кье газетдин чина З.Къараханован «Чинебан къисас» эсердай «Арба» кьил гузва. Къурагъ райондин бязи хуьрерин агъалийри майдин вацран эхирра ва июндин сифте йикъара, сулар кватлиз, дагъдиз финин мярекатдиз «Арба» лугъузва.

Зиядхан КЪАРАХАНОВ

Арба

Майдин варз тир, сифте кекер рахайла, мал-къара чуьлдиз акъудиз, итимар, папар къарагъзавай, бязибур кимерик ацукъ хъийизвай. Бирдан ибурун япарихъ са шумуд касди аваздалди лугъузвай манидин, гъарай-вургъайдин ванер-сесер галуьна. Кимел ацукънавай Кавхади вичин мал-къара, мулк жемьятдин хусиятдиз хъивегънавай, «кимин Кавха» твар ганвай касди хуьруьн чавушдиз эмирна:

- Эй! Чавуш! Тади ая, им вуч хабар ятла, килиг кван!

- Башуьсте, башуьсте, Кавха - лугъуз, чавуш къудгъунна къарагъна, звер кваз, абурун къаншардиз гъерекатна. Инсанар лагъайтла, винелди ким галай патахъ къевзвай. Хуьрени са шумуд ким авай: Насура ким, Агъа ким, Мискин ким, Булах ким.

Ибуру ахуна, кич! ягъай чавушди, мез къуна хъиз, лагъана: - Ч-ч-чан Кав-кав-ха, ву-вун са-сагърай, абур къисас вахчиз атанвай къанчараяр хъинди я: вилик жергеда къилериз чалмайар янавай дишегълияр, араарада цун цуклар гвай жегиляр, эхирдани килулариз са вуч ятлани янавай къаралтуяр, балклар, ламар ава.

- Агъо! Ак! ятла, тади гьалда гезмейриз-милицийриз, къуватлу жегиляриз, пагъливанриз, иллаки хуьруьн Советдиз, колхоздин председателдиз - вири яракъ гвайбуруз хабарна кланда.

- Кавха! - ван хкажна колхоздин складчи Девлета. - Абуру гъи кимихъди тепилмиш жезва, я кичле руьгъ!? - гъарайна цурун спелар, къунан чуру квай Бейбута.

- Мискиндин, - кичлеш-кичлеш, жавабна чавушди.

- Ягъ! Чун квай кимихъди? Ак! ятла, тади гьалда гирведлаллай кимин къапуяр агалрай, фасикъар чи вилик акъваздайвал! - буйругъна тади кваз кимел акъатай советди.

Вахт са акъван яргал фенач. Кимел алайбурук къалабулух кутур къефле, манидал илигна, кимихъди атана, акъваз хъана. Ибурукай буйдиз къакъан са жегиляр итим, гаф къачуна, рахана:

- Кавха, вун сагърай! Чун куь къунши хуьрай я. Ваз зун чизвай кас я. Чун канбардин сулар, дармандин чуьтун цуквер атуз Арбадиз физва, тлалазва гирведин къапуяр ахъаюн.

И легъеда, вири мягътел яз, ажугъдивди чавушдин чиниз килигиз амукъна. Виридак хъел акатна, гуьгъуьлар ханвай арада Кавхади, кимик вил хуькуьрна, Семедиз ишара авуна:

- Ашукъ Семед, и зи вилик акъвазнавай Арбадин чархачи ашукъдиз муьгъаматдалди сулар це, ада жавабар гудайвал, къуй гуьгъуьлар шад хуьраи виридан!

Ингъе абуру куьруь бягъс башламишна:

СЕМЕД: - Вуч ятла лагъ, цавук гулар Кутаз акун - заз и ахвар? Вуч ятла лагъ, чар булахар, Абукевсер - хъвадай ятар?

ЧАРХАЧИ: - Ваз ахварай акур гулар Абуру риклин хиялар я. Абукевсер - хъвадай ятар Абуру чилин дамрар я.

СЕМЕД: - Вуч ятла лагъ, къакъан дагълар, Заз, ксайла, акур ахвар? Вуч ятла лагъ, атуз цуквер? Рагъ галуьна, катиз цифер?

ЧАРХАЧИ: - Къадакъар я къакъан дагълар, Чил хуьзавай залаладкай. Атуз цуквер, катиз цифер, Бахтлу несил аялар я.

СЕМЕД: - Вуч ятла лагъ, гуьл хъиз дерин, Авай вичихъ къуват якъин? Вуч ятла лагъ, гунагъ чилин, Экуь югъни идай серин?

ЧАРХАЧИ: - Ам акъл я, гуьл хъиз дерин, Авай вичихъ къуват якъин. Чиркинвал я гунагъ чилин, Ийидайдаз даим чиркин.

СЕМЕД: - Вуч ятла лагъ, чалан куьле, Гъар уламда чаз тир герек? Вуч ятла лагъ, мензил цилин, И кьил а кьил таквар чилин.

ЧАРХАЧИ: - Чалан куьле твар я вичин, Гъар гафуниз ганвай якъин. Цилин мензил рехъ я чилин, И кьил а кьил таквар вичин.

Ашукърин акъажунар акъалтна, жемьятдин гуьгъуьлар ачух хъана, Мискин кимин къапуяр ахъайна, чархачидин арбачиярни, манидин ван ацалтна, Калухъ дагъдин уьрушдал, там галай патахъ рекъе гъатна. И чкаяр камбар суларинни атирлу цукъ-

верин мяденар тир. Сулар, цуквер атана, дагъдин къекъвей-къекъвей рекъерай агъдалди гъерекатзавай жегиляр, вирт гваз куьнуьдиз хъфизвай чижер хъиз, дугуниз-дугуэндиз эхвична. Инал абуру, адет тирвал, ченги-ченгияр къугъваз башламишна: гъили-гъилер къуна, арада са цуд метрдин мензил туна, гадаяр, рушар кье патал пай хъана, нубат гадайрал атана:

- Ченги-ченги, алад ченги, - эмирзава къугъунин шагъди гададиз. Ам майдандал экъечизава.

- Вуж кланда? - суал гана руша.

- Вун кланда, - жаваб гана гадади.

Гадади, зарбдиз фена, вичин хур сулар гайи руш квай гъилера эцяна, гъили - гъилер ахъайиз хъанач: гада къугъуникай хкатна.

Нубат рушарин жергедал атана:

- Ченги - ченги, алад ченги!

- Вуж кланда? - хабар къазва гадади.

- Вун кланда! - лагъана руша, вичин хур

сулар гайи гада квай гъилера эцяна, гъили - гъилер ахъай хъана, гада къугъуникай хкатна.

Гъа ик!, ибуру муьгъуьббатдин тав квай къугъунал мадри машгул хъхъана, вучиз лагъайтла, иниз Мискин кимин жегилярни атанвай. Ахпа чархачиди хуьруьз рекъе гват хъийидай манидик ван кутуна. Мискин ким квай хуьруьз агакъзамазди, къилерал суларинни цукверин чалмайар алай рушари хуш аваздалди манияр лугъуз башламишна, шадвилин сесери михъиз хуьруьк ван кутуна. Рагъдандихъ арба манидин ван алаз чпин хуьруьз агакъ хуьвуна. Рагъметлу бубайри лугъудайвал, къецин хабар, хуьруьн хабар, кваллин хабар кланзава тла, я хърак алад, я кимик, жагъида ваз.

Ченги-ченгияр къугъвана, дугунай хтай гадаяр Мискин кимик ацукънава, рушарикай, гадайрикай, муьгъуьббатдикай ихтилатар ийиз:

- Яда, аку садра, а гуьзел лацу лиф хътин, экуь гъед хътин Сейлидиз кланзавай гада гъиниз фенватла?

- Дугуниз ченги-ченги къугъваз, чара хуьруьн рушарин хурара хуруар эцягъиз-лагъана Бейбута, къунт галуькарна хъиз, Кавхадиз ишара авуна. Бейбут лагъайтла, са патахъай, Кавхадин гъилибан тир, муькуь патахъай, Бейбуруз, Кавхадиз Сейлидик лишан кутаз кланзавайди чизвай, гъавилляй ада сад-садаз кланзавай Сейлидинни жегъил ашукъ Семедан араяр къурзавай, фитне хразвай. Бейбутан гафари кимел алай жегилярлик юзун кутуна...

- Эй, Бейбут, ахътин фитнеяр ийиз, кич-

мел лагълагъар ямира! Семед михъи рик! авай, Бакуда хуьруьн майишатдин техникум куьтягъна, хуьруьз хтанвай пешекар, вичин буба, Бакудин нафтлдин бургуьчи, большевик Сефера дюз тербия ганвай намуслу жегиляр я, - лагъана Насура.

- Ак! хъанач хъи, Бейбут, вуна лап векилдаказ тапарарзава. Семед ченги-ченги ерли къугъвайди туш. Вири къугъвадайла, ада гъар жуьре цуквер атузвай, - туьгъметна Чичиха фитнекардиз.

- Я гадаяр, са гаф талгъана завайни акъвазиз жезвач. Семедакай чурукла рахадалди, Бейбутани адан башчийри, тумухъанри чпин тлагарат - гъилер чуьхуьнар къачурай, ахпа дюз рахурай, - туьнт хъана правленидин член, жергедин лежбер Саид.

- Семед чуьлдин, тебиатдин, магъсулрин бригадир хъана лугъуз, колхоздикай баштанзавайбурувай эхиз жезвач, адал буьгътенар вегъез алахъзава. Ам халис чуьлдин майишатдин пешекар, зегъметдин йикъан гъакъи квадар тийидай намуслу къуллугъчи я, - лагъана зегъметдин зарбачи Аслана.

И къванер-туьгъметар вичел гьалчзавайди чир хъайи Кавха, звал алай къажган хъиз, кьилелай бугъ алахъиз, садлагъана квалчел къарагъна, ажуьгъ кваз рахана: - Зун инал къисна ацукъайла, зак, тумухъанар я лугъузвайбурук, инал ацукънавай, масадан тегъне эх тийидай Бейбутак тахсир ква лугъузвани? Куьне, зи туьлкунин мал-девлетдал узьягъ ханвай кесибри, гъарибри? Ван хъанани кез?

Кавхадин чиргъ алай ванцел инал колхоздин председатель, хуьруьн советдин председатель, правленидин членар атана акъатна. Абуру киклиз башламишнавай кье терефни секинариз алахъзавай арада Бейбута кваллиз чукур хуьвуна. Бирдан айвандикай са дишегълиди лап къати ванцелди гъарайна:

- Фад! Фад! Язава! Язава!

Килигайтла, Бейбута Насур тфенгдин лишандик кутунвай.

- Акъваз! Акъваз, Бейбут! - гъарайиз, тфенгдин луьледин вилик Бейбутан халу Къафлан акъвазна, ада Насур далдала-мишна. Ятлани Бейбута, тфенгдин луьле инихъ-анихъ вегъез, Насур ягъиз кланз, алахъунар ийизвай. И декъикайра Девлета, шуьтхунна, адан гъилевай тфенг акъудна, ана авай гуьлле алай патрум вичив туна, ахпа, лап хъел кваз, лагъана:

- Ма ваз тфенг! Ахмакъ, сабурусуз, бахтсуз, - лугъуз-лугъуз, луьле галай пад, кье гъиливни къуна, чилел гьалчна, тфенгдикай цам хъинди авуна, гадарна.

Стал Сулейманан - 155 йис

Абдулкъадир САЙДУМОВ

Чехи шаирдиз

Цекьрекарна цайлапанри,
Къукьрумарна, цав рахана,
Акатна марф, стал-стал,
Сталпри чил гатана.
Сталприкай ятар хъана,
Хвалар церив ацлана.
Хваларикай кламар хъана,
Кламар церив ацлана.
Кламарикай вацлар хъана,
Вацлара яд самбар хъана,
Гуьлерихди чукурна -
Гуьлера яд артух хъана.
Лепейрини басрух гана,
Рекьер гьарнихъ ачух хъана,
Океанрик акахъна.
Хуьре къвайи марфад стал,
Лап яргьариз - океанриз акъатна.
Агъа Стал! Вино Стал! Кьулан Стал!
Сталар!

Сулейманни - сталви чи!
Ухшар хъана адан бейтер, жавагырар
а марфадин сталприз.
Экъечина ам Сталдила,
Камар къачуз, мягкемдиз,
Машгурна вич хуьре - квалле
Ва гьакI вири уьлквейриз:
Сулейманан тварар ава
Шегьеррани хуьрера,
Сулейманан чалар ава
Ам истеклу риклера...
Океанрал сирназвава
Сулейманан гимиди.
Сулейман я чи аямдиз
Виридалай кланиди.
Чи девирдин Гомер я ам
Акъул, камал хци тир.
Сулейман я Дагьустандай,
Дагьустандин халкъдин шаир.
Лезгистандай...
Лезги шаир...
Виридалай чехи тир!

Агъмад ЗИЯДОВ

Квез а руш чидани?

Чи хуьряй я а гуьзел руш,
Вич гуьрчег я, риклиз я хуш,
Зид керчек я, клусни таб туш,
Квез Назлана руш чидани?
Беден - мублагъ, вични - сархуш,
Къекъведайла, - лап туьтуькьуш,
Мани лугьуз вилеъ я руш,
Квез а рушан сес чидани?
Яргъа ава завай а руш,
Такваз, зи чан хъанва нахуш.
Заз са нямет хъезвач нуш,
Квез а рушан члал чидани?
Хайи югъ я кье а рушан,
Къын рикле авайди жуван,
Белки, а руш зазни акван,
Квез а рушан тлал чидани?
Хайи югъ тебрик хуй адаз,
Кландай хьм заз ам вич акваз,
Рикле ава чехи гъараз,
Квез а рушан яш чидани?
Хъел къведатла, багъишдатла,
Ганватла гаф низ а руша,
Къекъвезва зун, яз бейчара,
Квез а рушан квал чидани?

Сапият

Квалахда, ийиз гьерекат,
Гъизва кваллиз берекат,
Гурай ви квалахди менфят,
Гуьрчег руш я вун, Сапият.
Хас я ваз дерин муьгуьббат,
Уьмуьр фирай кеф-кефият,
Чандизни кландай гуьрият,
Къадирлу руш я Сапият.
И гафар я гьар сад керчек,
Къведатла ваз абур герек,
Хъанва вакай квалин дестек,
Уьтквем руш я вун, Сапият.

Мектебда

Садвал ава мектебда,
Гуьрмет ава мектебда,
Чирвилерин макан яз,
Илим ава мектебда.
Рафтар ава мектебда,
Дустар ава мектебда,
Вич маналу бине яз,
Къастар ава мектебда.
Вири ава мектебда -
Бахтар ава мектебда,
Мадни - сифте кланивал,
Уьмуьр ава мектебда.

Къайда ава мектебда,
Къанун ава мектебда,
Малаикрин макан яз,
За рикI тунва мектебда.

Рубаияр

Къве цийидалай куьгне са дуст хъсан я.
Жув таярихъ галаз хъун риклиз клан я.
Гьина ийкъар уьмуьрдин фейитлани,
Хайи ватан виридлайни масан я.
* * *

Ацлай вахтунда чи уьмуьр бегьердив,
Жезвач агудиз зи гьил ви бедендив.
Ни ийизва чун сад-садаз такланар?
Пад хуьрай а рикI, ацланвай зегьердив!
* * *

Садазни чизвач женнетда вуч аватIа,
Дуьнья хъайла члур, женнет вич аматIа.
Женнетдин варар ийида чаз клеви,
Лугьузвайдахъ гъахтин къуват аматIа.
* * *

Низ чида цав гьинал куьтгъгъ жезватIа,
Гьинаг къил яз, гьинал эхир къевезватIа.
Я клукI алай туш, я квай туш вичик клан,
Яраб, Аллагъ, вучиз на икI тунватIа?
* * *

Чилел туна авай къван чаз девлетар,
Къве гьил ичиз, къна хурув туьгметар,
Кесиб, варлу талгъуз, турла лакъанда,
Гъа вахтунда сад жеда чи къисметар.
* * *

Къве вил экъисда гишин хъайи балади,
«А-був» лугьуз, къугьунарда дидеди.
Гъеле гъавурда авач жеди бала,
Тек шехъайла, нек гудайди дидеди.
* * *

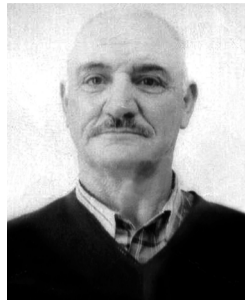
Пехил къуншиди, рикI тлариз, хуькьурда,
Ийир ихтилат къуд патахъ къекъурда.
Жуван хайи хуьр ийида такланар,
Гъвечли карни къияматдиз элкъурда.
* * *

Гъар жуьредин крар фенва зи гьилелай,
Къуллугьарни, тапшурмишай къилелай.
Алатай вахт хушдиз рикел хкиз клан я,
Физватлани тавур крар зи рикелай.
* * *

Акъваздач зун, дуьньядикай аваз хъел,
Алахъда, тавуна зеррени энгел,
Акъудиз инсанрин нукъсанар винел,
Хкудда ришветбазрикай авай къван хъел.
* * *

Я Худа! Заз гунагъар ая гъалал,
Ваз акси хъун гич тушир зи пак хиял.
Къе динэглини ришветбаз хъанва сад,
Бес гьикI хуьрай, гьикI акъвазин, хъана лал?

Такабурлу зи хуьр Къуруш...

Шаир хъайитлани, мухбир хъайитлани, ам гъамиша уьмуьрда кьиле физвай вакъийарин шагид хъана, жуван халкъдин юкьва хъана кланда. Адаз халкъдин дердерни дердияр аквада, ам халкъдихъ галаз са рекъяй фида. Хайи чилин гъа ихътин баркаллу рухвайрикай сад «Лезги газетдихъ» галаз сих алакъа хуьзвай **Шихали БАГЪИРОВ** я. Ам 1949-йисуз Докъузпара райондин Къурушрин хуьре дидедиз хъана. Шокодилай къулухъ ада хайи хуьре Самурскийдин тварунихъ галай колхозда квалахиз эгечина. Армияда къуллугъна хтана, хуьруьн майишатда жуьреба-жуьре квалахар авун давамарна. Алай вахтунда пенсионер хуьтуьз Дербентда яшамаш жезва, гатуз хуьруьз хъфизва, вичин жемятдивай къакъатзавач.

Гъеле школада клелзавай йисара Ш.Багъирова газетриз хуьруьн уьмуьрдикай макъалаяр ракъурдай. 1968-1970-йисара Белоруссиядин чилел армияда къуллугъдайла, ада военный округдин «Яру пайдах» газетдизни кхьиз хъана. Гуьгъуьнлай и кеспи адав уьмуьрлух гумукъна. Ш.Багъиров, хъсан мухбир-гьикаятчи хъиз, вичиз, шаксуз, пай ганвай шаир, метлеблу шиирин авторни я. Вичиз хас къетпенвилер авай, рангар янавай адан эсеррай чаз инсанвал вине къазвай, жумарт рикI авай касдин къамат аквазва. Келелзавайда гьиссзавайвал, ам уьмуьрдал, жегил девирда хъиз, яшлу хъайилани, тежер къван къару кас я, адан рикI муьгъуббат патал гъамиша ачух я, адаз квалахра галатун вуч ятIа чир хъайиди туш, я ам дуьньядин гуьзелвилеривайни тух хъанач. Чи къелемдин дуст Шихали Багъирован 75 йис тамам хъанва. Чна Шихали стхадиз и чехи юбилей мубаракзава. Чандин сагъвални риклин шадвал галаз, къуй ви руьгдин жумартвал датлана вине амуькьрай, яратмишунрин рекъе вахъ мадни чехи агалкъунар хуьрай! И шад юкъуз къуй вун гъа вун хътин жумарт дустарин юкьва хуьрай!

А. ОМАРОВ

Шихали БАГЪИРОВ

Дидед лайлай

Дидед лайлай заз пак миьхи Къуръан тир,
Дидед лайлай заз зун хайи ватан тир,
Дидед лайлай заз намусни виждан тир,
Дидед лайлай виридалай масан тир,
Дидед лайлай заз сегьердин азан тир,
Дидед лайлай къуьл-макъамдин майдан тир.
Дидед лайлай зи квачерин звер тир,
Дидед лайлай зи плузаррин хъвер тир,
Дидед лайлай заз межлисни мехъер тир,
Дидед лайлай заз вилерин эквер тир,
Дидед лайлай заз бахчадин бегьер тир,
Дидед лайлай югъ алуькдай сегьер тир.
Дидед лайлай заз экв гузвай чирагъ тир,
Дидед лайлай майва авай заз багъ тир,
Дидед лайлай цуьквед къунвай яйлах тир,
Дидед лайлай япараваз, зун сагъ тир.
Дидед лайлай за къачузвай нефес тир,
Дидед лайлай сифте атай зи сес тир...
Диде амач, адан лайлай амазма зи япара,
Диде амач, адавди зун рахазава ахвара.
Къекъвезва зун вун къатканвай сурара,
Ви лайлайдин ван ама зи япара.
Гъамиша хъуй вун женнетдин ахвара,
Ви лайлайдикай къени туш зун чара.

Эй инсанар!

Акъуллу хъухъ, эй инсанар,
Гъаз фидай туш чилер-цавар,
И дуьнья я чаз са ахвар,
Акъуллу хъухъ, эй инсанар!
АлакъайтIа ийиз гуьрмет,
И кардиз авай туш къимет,
Эхирдин квал жервал женнет,
Акъуллу хъухъ, эй инсанар!
Хиве яхъ на жуван тахсир,
Масадаз гич писвал мийир,
Хъухъ жуван хайи дидед къадир,
Акъуллу хъухъ, эй инсанар!
Зегьмет члугу жуван гъалал,
Пехилвалмир гич чарадал,
Клан жемир иблис къаршидал,
Акъуллу хъухъ, эй инсанар!
Шихалидиз гъарам кландач,
Пис инсанар хуррам кландач,
Чуру кардин макъам кландач,
Акъуллу хъухъ, эй инсанар!

Такабурлу хуьр

Такабурлу зи хуьр Къуруш,
Европадин клукIни куьлуш,
Гъар акурдаз жезва вун хуш,
Такабурлу зи хуьр Къуруш.

Къакъан-къакъан дагълар авай,
Наз-дамах гвай рушар авай,
Гъар акурда мани ядай,
Такабурлу зи хуьр Къуруш.

Цава лув гуз жеда лекьер,
Мугьманриз ачух я квалер,
Къуд пата ви ава пирер,
Такабурлу зи хуьр Къуруш.

Къын тавур вакай шиир
Авайди туш гич са шаир,
Дуьньядиз машгур хъанвай хуьр
Такабурлу зи хуьр Къуруш.

Цуьк акъудай генг яйлахар,
Дамах я ви чар булахар,
Гъар са синел суван яцар,
Такабурлу зи хуьр Къуруш.

Лезгистандин дамах я вун,
Берекатрин чанах я вун,
Мел-межлисдиз уртах я вун,
Такабурлу зи хуьр Къуруш.

Къурушрин хуьр, вун зи ватан,
Гъар са куьнлай я вун масан,
Къурбанд я ваз Шихалид чан,
Такабурлу зи хуьр Къуруш.

Дарман вав гва

Кландачни бес рахаз-хъуьрез,
Дилавардиз сивевай мез,
Зи чанда на твамир мерез,
Зи дердерин дарман вав гваз.

Гьикъван вахт я яз зун бейкеф,
Хурал къаз кланз тар, саз седеф,
Члугъаз тазвач зав на гич кеф,
Зи дердерин дарман вав гваз.

Къуьне къурла гимидин квар,
Къве вил кланда, руш, вун акваз.
Вун акваз, рикI жезва куьквар,
Зи дердерин дарман вав гваз.

Агакъайла ярни-емиш,
А ви багъда хъанвай битмиш,
Минет хъуй ваз, мийир бамиш,
Зи дердерин дарман вав гваз.

Дугьриданни, жезва

КЪУЪЗУЪ

Дугьриданни, жезва къуьзуь
Лугьузва ваз кье ви рикIи,
Къилин чларар хъанва рехи,
Дугьриданни, жезва къуьзуь.
Жегьилземаз зиринг къекъвез,
Гъазур жедай гъар са мелез,
Бириш акъатнава пелез,
Дугьриданни, жезва къуьзуь.
Рикел хквез жегил вахтар,
Къвез алатна гъа икI йисар,
Фикир гайла, хъанва яшар,
Дугьриданни, жезва къуьзуь.
Фей уьмуьрдиз гана фикир,
Аллагъдин рекъе ая зикир,
Къуьзуьвиллин аваз къадир,
Дугьриданни, жезва къуьзуь.
Къил вине къаз, къекъвез хуррам,
Мехъерик на ядай далдам,
Яваш хъанва къачузвай кам,
Дугьриданни, жезва къуьзуь.
Чун гич хъана кландач гъалатI,
Къуьзуь жеда, атайла вахт,
Къуьзуь хъунни я еке бахт,
Дугьриданни, жезва къуьзуь.

Чи календарь

Лгави Рамазан

Самур дередин Лгавин хуьряй тир Фейзуллагъан хва Рамазан (1834-1912) вичин девирдин дерин чирвилер авай ва яратмишзавай ксарикай сад тир. Ада, лезги члалалай гъейри, араб ва туьрк члаларал поэзиядин вичи дережадин эсерар теснифна. Хайи хуьре ва Ахцега медресайра клелай ада гуьгъуьнлай вичини медресада тарсар гана. Ам халкъ савадлу хъунин, илим вилкъ тухунин терефдар тир. Вичин са шиирда ада хъизва: «Илим герек я гъар садаз, Пачагъдиз тажни тахт хъиз». Адан ирсинай жагъанвай араб ва туьрк члаларал хъенвай эсерар (абурук чехи жанрайринбурни ква) гъеле лезги члалаз элкъурнава. Лгави Рамазанакай делилар жагъурайди ва адан шиирар чап авурди М.-А.Садыкъи я.

Чи ватанэгълияр - гъар сана Риклин сидкъидай эгечІайла

К.ФЕРЗАЛИЕВ

И йикъара чи редакциядив вичи мукъ-вара медицинадин илимрин кандидатвилдин дережа къачунвай жегъил алимди-кай хабар агакъна. Ихтилат Белла Ибадуллаевна АЮБОВАДИКАЙ физва. Ам 1989-йисан 14-ноябрдиз пешекар военный, полковник, женгерин гъерекатрин ветеран (Чечнядин 2 лагъай вакъийарин вахтунда къенепатан къушунрин махсус полкунин командирвал авуна), Ме-гъарамдхуруун райондин Чачхак-Къазмайрилай тир Ибадулла Велимегъамедовичан ва Ларият Шихабетовнадин хизанда дидедиз хъана.

Хъсан чирвилер къачунин еке ашкъи, къетлен къатунар хъайвилей гъа сифте классрилай Беллади мектебда тафаватлудаказ келгиз башламышна. Махачкъаладин 38-нумрадин мектеб къизилдин медалдади къутъгъайдалай къулухъ Белла Аюбова И.Кантан тварцихъ галай Балтикадин Федеральный Университетдин медицинадин институтдик эгечІна ва 2013-йисуз анаг тафаватлудаказ акалтарна.

2013-2015-йисара Санкт-Петербургда В.А.Алмазован тварцихъ галай медицинадин ахтармишунар ийидай милли центрада гематологиядин рекъйя ординатурада келна.

Алакъунар авай, пешедал рикІ алай духтурди алай вахтунда, гематолог яз, Санкт-Петербургда академик И.П.Павлован тварцихъ галай медицинадин госуниверситетдин 31-нумрадин поликлиникада (ГБУЗ) зегъмет чІугъазва.

ЦІусад йисан тежриба хъанвай Белла духтурдиз кваллахдин юлдашири, сагъарун патал адан патав къевезвай начагъбуру екез гъурметзава. Идан гъакъиндай адан патав улькведин жуьреба-жуьре ше-гъеррай физвай начагъ ксари чпиз куьмек хъайидалай къулухъ интернетдин сайтда чи ватанэгълидин тварцихъ къизвай алхишдин келимайри шагъидвалзава. Чаз акуна хъи, адаз анжах разивал, чухсагъул малумарзава.

Абуру Белла Ибадуллаевна дикъетлу, савадлу, жавабдар, гъавурдик квай пешекар тирди гъейранвилелди кхъизва. «Вичин инанмишвилелди, риклин сидкъидай куьмек гуз клан хъуналди, духтурди чун саки кхъиникикай хвена», - кхъенва са дигъегълиди Б.Аюбовадикай.

Чи девир вири хилера цийивилер, де-гъишвилер, еримлувилер арадал къевезвайди я. Гъар са хиле кваллахзавай пешекарарни аямдин истемешунрин гъавурда авай савадлур хъун чарасуз я. Ихътин месэляяр аннамишзавай, илимдал машгъул жедай къаст авай Белла духтур, ординатурада чирвилер артухарунал акъваз тавуна. «Таргетная терапия рецидивирующих и рефрактерных форм острого миелоидного лейкоза у взрослых» темадай медицинадин илимрин кандидатвилдин диссертация кхъинив эгечІна. Чаз малум хъайивал, адан диссертациядин кваллах ва автореферат алаатай йисан эхирра академик И.П.Павлован тварцихъ галай Санкт-Петербургда медицинадин сад лагъай госуниверситетдин сайтда чапна.

2024-йисан 12-февралдиз алимрин советдин заседанийрин залда агалкъунралди диссертация хуьналди, Белла Ибадуллаевнади лезги алимрин къадар артухарна.

Къейд ийин, Белладин хайи вах Гуьлселем Аюбовади РФ-дин СК-дин РД-да авай СУ-да къуллугъзава, ам юстициядин полковник я. Стха Арсен Аюбов РФ-дин ФТС-дин (Федеральный тамождиядин къуллугъ) РД-да авай къуллугъдин офицер я.

Илимдин, кваллахдин рекъе чаз Белла Ибадуллаевнади лезги алимрин къадар артухарна хъана кланзава.

Гафарин алемдай Намерд, наажеб

Малум тирвал, **на-** бязи прилагательныйрихъ акал хъуналди, абуруз акси манаяр гудай префикс я. Месела: *гъахъ* – *нагъахъ*, *динж* – *надинж*.

Лезги чІала ахътин сад-къеве гаф дуьшуьш жезва хъи, чпикай **на-** префиксдин куьмекдалди арадиз къевезвай антонимрилай гъейри, абурухъ алава манаярни жезва. «Намерд» гъа ихътин гаф я.

Алим А.Гуьлмегъамедован пуд томдикай ибарат гафарганда «мерд» гафуниз ихътин баян ганва: *риклин сидкъидай масадаз куьмек гудай, жуваз авайдакай масадаз гудай*. Синонимар тир «гъил ачух», «жумарт», «заха» гафарни къалурнава. Итижлу делил ам я хъи, твар къунвай гафарганда са жерге антонимрикай «намерд» гаф виридалайни гуьгъуьниз ганва: азгъун, клеви, минтликъ, мутІлакъ, нефс авай, темягъкар, тух тежер, намерд.

«Мерд» гафунин антонимдин манадилай гъейри, «намерд» гафунихъ «вафасуз, хаин, алчах» манаярни ава. Гъа са вахтунда «мерд» гафунихъ «вафалу,

къени» хътин мана ава лагъана къалурнавай чешме малум туш.

Чал къериз-цІаруз гъалтзавай «наажеб» гафни, префикс сеbeb яз, вичихъ къевед лагъай мана хъанвай гафарикай я лугъуз жеда. Мисал яз, бязи нугъатра «наажеб» гаф са касдай вилив хуьн тавур кар, амал, ихтиллат акъатайла, мягътелвални гъейранвал къалурналди, ишлемишда; «ада а кар наажеб авуна? наажеб, ада а кар авунани?» лугъуда. И дуьшуьшда «гъикІ хъана, вуч сеbeb яз?», «дугъриданни?», «яраб я жал?» манайра жезва. Сад лагъай мана «ажеб» гафунин дуьм-дуьз антоним я: *ажайиб тушир, лап хъсан тушир*.

Дуьз лагъайтІа, «наажеб» гаф чи эдебиятдин эсерра лап тек-туьк дуьшуьшра гъалтзава. Вичин эсерра лезги чІалан девлет лап хъсандаказ къалуриз алакъай зурба писатель ва шаир Алибег Фатагъова «МТС» поэмада и гафуникай менфят къачунва: «*Къез гъикІ наажеб чир хъана, / Ихътин клеви, четин кеспи?*».

Спорт

Устадвилелди иштиракна

АЗАДДАКАЗ КЪУРШАХАР КЪУН

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алатай гъафтедин ял ядай йикъара Эрменистандин меркезда азаддаказ къуршахар къунай международный 3-турнир кьиле фена. Эрменистандин лайихлу тренер Л.Варданянн экъу къаматдиз бахшнавай и акъажунра дуьньядин 9 улькведай тир 140-далай виниз спортсменри иштиракна, залавлин 10 категорияда чпин устадвал къалурна.

И турнирда чи ватанэгъли, Къазахстандин хъянавай командадик кваз иштиракзавай Камиль КУРУГЪЛИЕВАНИ (92 кг-дин залавал авайбурун арада) гъалибвал къазанмишна. Ада пуд бязгъс кьиле тухвана. К.Куругълиеваз Эрменистандай тир Княз Ибоян - 2:1, Ирандай

тир Амир Азипур - 13:2 ва Белоруссиядай тир Алексей Пархоменко 7:2 гъисабралди кумукъна.

Рикел хкин: К.Куругълиев Даггосуниверситетдин юрфақдин 2-курсунин студент я. Ада вичин буба Мегъамед Куругълиеван гъилик устадвал хкажзава. Ам дуьньядин, гъакІни Азиядин жегъилрин арада кІвенкІевичвал патал акъажунрин, кесерлу хейлин турнирринни акъажунрин гъалибчи я.

18-мартдиз Москвада, «Измайлово» спорткомплексда, азаддаказ къуршахар къунай Россиядин лайихлу тренер Ф.Премильскийдин экъу къаматдиз бахшнавай Вирироссиядин акъажунар акъалтІна. Чи улькведин жуьреба-жуьре регионрай тир 100-ев агакъна пагъливанри залавлин 10 категориядай чпин гъунарар къалурна. Абурун жергедай яз, чи ватанэгълийри - Адам Тагъиевани (57 кг) Къайиб Имирасланова (65 кг) - абур къеведни Москвадин патай экъечІзава, гъакІ Москвадин областдин патай экъечІзавай Рагъим Алискерова (65 кг) буьруьнждин медалар къазанмишна.

Рикел хкин: СтІал Сулейманан райондин Герейханован хуьрай тир Рагъим Алискерова са тІимил йикъар идалай вилик Москвада 24 йисал къеведалди яша-

ра авай жегъилрин арада азаддаказ къуршахар къунай областдин ва Къайиб Имирасланова 20 йисал къеведалди яшара авай жегъилрин арада Москвадин кІвенкІевичвал патал кьиле фейи акъажунрани гъалибвилер къазанмишна.

МИНИ-ФУТБОЛ

Алатай йисан 15-октябрдилай СтІал Сулейманан районда Кыблепатан Дагъустандин школайра келзавай аялрин (2007-2009-йисара ханвай) арада мини-футболдай районрин уртах турнир кьиле физвайдакай чна идалай виликни хабар ганай. И йикъара адан нетижаяр къуна, ярумчух ва финалдин къугъунар кьиле фена.

Турнирда Докъузпара райондин аялрин хъянавай командади 2-чка къуна. ИкІ, ярумчух финалда абур «Касумкент-2» ко-

мандадихъ галаз къугъуна гъалиб хъана. Амма финалда «Касумкент-1» командадихъ галаз къугъун 5:3 гъисабдалди акъалтІна.

Докъузпара райондин администрациядин пресс-къуллугъди мадни хабар гузвайвал, командадив – диплом, адан тренер Алирза Ражабовав яргъал йисарин гъакъисагъ зегъметдай, физический культура ва спорт вилик тухуник пай кутунай, сагълам уьмуьр кечирмишун раиж авунай СтІал Сулейманан райондин жегъилрин парламентдин председатель Фарид Девлетханова Чухсагъулдин чар вахкана.

ИСЛЕН, 25-МАРТ	
РТВК	17:10 Т/с «Жестокий Стамбул» 117-118 с.
07:00 Время новостей Дагестана. Итоги	18:50 Передача на табасаранском языке «Мил» 12+
08:00 М/ф «Смешарики. Пин-код» 0+	19:30 Врем новостей Дагестана
08:30 «Арт-клуб» 0+	20:00 Время новостей. Махачкала
08:50 Т/с «Гюльчатай. Ради любви» 13 с.	20:20 «Подробности»
09:45 Дагестанское кино. Х/ф «Сказание о храбром Хочбаре»	20:55 «И в шутку, и всерьез» 12+
11:20 Ток-шоу «Говорить разрешается» 12+	21:05 «Удивительные горы» 0+
12:30 Время новостей Дагестана	21:20 Д/ф «Герои времени. Сулейман Стальский» 12+
12:50 Т/с «Жестокий Стамбул» 115-116 с.	21:55 «Дагестан туристический» 0+
14:30 Время новостей Дагестана	22:10 Т/с «Служа Родине»
14:50 Передача на русскоязычном языке 12+	22:30 Время новостей Дагестана
15:30 Т/с «Гюльчатай. Ради любви» 14 с.	23:00 Время новостей. Махачкала
16:20 Мультфильм 0+	23:20 «Угол зрения» 12+
16:30 Время новостей Дагестана	00:00 Д/ц «Моя любовь – Россия!» «Традиция Лиго в Сибири» 12+
16:50 «Удивительные горы. Лучшее» 0+	

ПЕРВЫЙ
05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.20 «АнтиФейк». (16+).
10.00 «Жить здорово!»
10.50 «Информационный канал». (16+).
12.00 Новости.
12.15 «Информационный канал». (16+).
15.00 Новости.
15.15 «Давай поженемся!»
16.05 «Мужское/Женское». (16+).
17.00 «Информационный канал». (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.30 «Информационный канал». (16+).
19.55 «Куклы наследника Тутти». (16+).
21.00 «Время».
22.00 Т/с «Такси под прикрытием». (16+).
22.55 «Большая игра». (16+).
23.55 Александр Проханов. Исповедь. (18+).
00.50 «Подкаст.Лаб».
01.35 «Подкаст.Лаб».

РОССИЯ 1
09:00 Канал национального вещания.
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан
05.00 «Утро России».
09.55 «О самом главном». (12+).
11.00 «Вести».
11.30 «60 минут». (12+).
14.00 «Вести».
14.55 «Наши». (12+).
16.00 «Вести».
16.30 «Малахов». (16+).
17.30 «60 минут». (12+).
20.00 «Вести».
21.20 Т/с «Васнецова». (12+).
23.20 «Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).
02.05 Т/с «Тайны следствия». (16+).
03.45 Т/с «Морозова». (16+).

НТВ
04.55 Т/с «Пасечник». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.25 Т/с «Пес». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.35 Т/с «Пес». (16+).
13.00 «Сегодня».
13.25 «Чрезвычайное происшествие». (16+).
14.00 «Место встречи». (16+).
16.00 «Сегодня».
16.45 «За гранью». (16+).
17.50 «ДНК». (16+).
19.00 «Сегодня».
20.00 Т/с «Пять минут тишины. Море и горы». (12+).
22.10 Т/с «Горячая точка». (16+).
23.35 «Сегодня».
00.00 Т/с «Горячая точка». (16+).
01.55 Т/с «Дознаватель». (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
07.25 Двой развод. (16+).
08.25 Тест на отцовство. (16+).
10.40 Т/с «Понять. Простить». (16+).
11.45 Т/с «Порча». (16+).
12.55 Т/с «Экзотика». (16+).
13.30 Т/с «Верну любимого». (16+).
14.05 Т/с «Голоса ушедших душ». (16+).
14.40 Т/с «Преступления страсти». (16+).
19.00 Х/ф «Земный полдень». (16+).
23.15 Т/с «Понять. Простить». (16+).
00.25 Т/с «Порча». (16+).
01.25 Т/с «Экзотика». (16+).
01.55 Т/с «Верну любимого». (16+).
02.25 Т/с «Голоса ушедших душ». (16+).
02.50 Х/ф «Нелюбовь». (16+).

ТВ-ЦЕНТР
06.00 «Настроение». (12+)
08.10 Д/с. (16+).
08.45 Т/с «Анна-детектив 2». (16+).
10.40 «Петровка, 38». (16+)
10.50 «Городское собрание». (12+).
11.30 «События». (16+).
11.50 Х/ф «Смертельный тренинг». (16+).
13.40 Мой герой. (12+).
14.30 «События». (16+).
14.50 «Город новостей».
15.00 Т/с «Провинциальный детектив». (12+).
16.55 Д/ф «Звездные браки. Последний вагон». (16+).
17.50 «События». (16+).
18.10 «Петровка, 38».
18.25 Т/с «Гадалка 2». (16+).
22.00 «События». (16+).
22.35 Спецрепортаж.
23.05 «Знак качества».
00.00 «События». (16+).
00.35 «Петровка, 38».
00.55 Д/ф «Дорогие товарищи. Опасная лотерея». (16+).

ЗВЕЗДА
05.15 Т/с «Викинг 2».
07.00 «Сегодня утром».
09.00 Новости дня. (16+).
09.15 «Открытый эфир».
11.00 Х/ф «Горожане».
13.00 Новости дня. (16+).
13.25 Т/с «Катя и Блэк». (16+).
15.00 Военные новости.
15.05 Т/с «Катя и Блэк». (16+).
17.00 Новости дня. (16+).
17.15 Т/с «Катя и Блэк».
18.50 Специальный репортаж. (16+).
19.00 Новости дня. (16+).
19.55 Специальный репортаж. (16+).
20.10 «По горячим следам». (16+).
20.25 «Сыновья уходят в бой. Олег Евтушенко». (12+).
21.00 «Открытый эфир».
22.45 «Между тем».
23.15 Т/с «Гаишники. Продолжение». (16+).
03.15 Т/с «Катя и Блэк».

САЛАСА, 26-МАРТ	
РТВК	15:30 Т/с «Гюльчатай. Ради любви» 15 с.
07:00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана	16:15 Мультфильм 0+
07:20, 14.50 Передача на табасаранском языке «Мил» 12+	16:50 «Удивительные горы. Лучшее» 0+
08:00 М/ф «Смешарики. Пин-код» 0+	17:10 Т/с «Жестокий Стамбул» 129-130 с. 16+
08:50 Т/с «Гюльчатай. Ради любви» 14 с.	18:50 Передача на лакском языке «Арци ва аглу» 12+
09:40 Д/ц «Моя любовь – Россия!» «Праздник Лиго в Сибири» 12+	19:30 Время новостей Дагестана
10:10 «Угол зрения» 12+	20:00 Время новостей. Махачкала
10:40 Д/ц «Рассекреченная история «Государственный лес СССР» 16+	20:20 «Дагестан туристический» 0+
11:10 Д/ф «Герои времени. Сулейман Стальский» 12+	20:35 «Время есть!» 0+
11:40 «Удивительные горы» 0+	21:10 Ток-шоу «Общественный интерес»
11:55 «Подробности»	22:30 Время новостей Дагестана
12:50 Т/с «Жестокий Стамбул» 127-128 с.	23:00 Время новостей. Махачкала
14:30, 16.30 Время новостей Дагестана	23:20 «Колеса» 12+
	00:10 Проект «Симбирская кругосветка» Выпуск 26-й 12+

ПЕРВЫЙ
05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.20 «АнтиФейк». (16+).
10.00 «Жить здорово!»
10.50 «Информационный канал». (16+).
12.00 Новости.
12.15 «Информационный канал». (16+).
15.00 Новости.
15.15 «Давай поженемся!»
16.05 «Мужское/Женское». (16+).
17.00 «Информационный канал». (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.30 «Информационный канал». (16+).
19.55 «Куклы наследника Тутти». (16+).
21.00 «Время».
22.00 Т/с «Такси под прикрытием». (16+).
23.00 «Большая игра». (16+).
00.00 «Подкаст.Лаб».
00.45 «Подкаст.Лаб».
01.30 «Подкаст.Лаб».

РОССИЯ 1
09:00 Канал национального вещания.
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан
05.00 «Утро России».
09.55 «О самом главном». (12+).
11.00 «Вести».
11.30 «60 минут». (12+).
14.00 «Вести».
14.55 «Наши». (12+).
16.00 «Вести».
16.30 «Малахов». (16+).
17.30 «60 минут». (12+).
20.00 «Вести».
21.20 Т/с «Васнецова». (12+).
23.20 «Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).
02.05 Т/с «Тайны следствия». (16+).
03.45 Т/с «Морозова». (16+).

НТВ
04.55 Т/с «Пасечник». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.25 Т/с «Пес». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.35 Т/с «Пес». (16+).
13.00 «Сегодня».
13.25 «Чрезвычайное происшествие». (16+).
14.00 «Место встречи». (16+).
16.00 «Сегодня».
16.45 «За гранью». (16+).
17.50 «ДНК». (16+).
19.00 «Сегодня».
20.00 Т/с «Пять минут тишины. Море и горы». (12+).
22.10 Т/с «Горячая точка». (16+).
23.35 «Сегодня».
00.00 Т/с «Горячая точка». (16+).
01.50 Т/с «Дознаватель». (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
07.30 Двой развод. (16+).
08.30 Тест на отцовство. (16+).
10.40 Т/с «Понять. Простить». (16+).
11.45 Т/с «Порча». (16+).
12.55 Т/с «Экзотика». (16+).
13.30 Т/с «Верну любимого». (16+).
14.05 Т/с «Голоса ушедших душ». (16+).
14.40 Т/с «Преступления страсти». (16+).
19.00 Х/ф «Земный полдень». (16+).
23.20 Т/с «Понять. Простить». (16+).
00.30 Т/с «Порча». (16+).
01.30 Т/с «Экзотика». (16+).
02.00 Т/с «Верну любимого». (16+).
02.25 Т/с «Голоса ушедших душ». (16+).
02.50 Тест на отцовство. (16+).

ТВ-ЦЕНТР
06.00 «Настроение». (12+)
08.10 «Доктор И». (16+).
08.40 Т/с «Анна-детектив 2». (16+).
10.35 Д/ф «Актёрские драмы. Борьба за роль». (16+).
11.30 «События». (16+).
11.50 Х/ф «Смертельный тренинг». (16+).
13.40 Мой герой. (12+).
14.30 «События». (16+).
14.50 «Город новостей».
15.00 Т/с «Провинциальный детектив». (12+).
16.55 Д/ф «Звездные дуэты. Кто кого?» (16+).
17.50 «События». (16+).
18.10 «10 самых». (16+).
18.40 Т/с «Гадалка 2».
22.00 «События». (16+).
22.35 «Закон и порядок».
23.05 Д/ф «Иван Бортник. Злой мальчик». (16+).
00.00 «События». (16+).
00.35 «Петровка, 38».
00.55 Д/ф «Русские тайны. Неизвестные истории первых красавиц». (16+).

ЗВЕЗДА
05.00 Т/с «Катя и Блэк».
07.00 «Сегодня утром».
09.00 Новости дня. (16+).
09.15 «Открытый эфир».
11.00 Х/ф «Воскресный папа». (12+).
13.00 Новости дня. (16+).
13.25 Т/с «Катя и Блэк».
15.00 Военные новости.
15.05 Т/с «Катя и Блэк». (16+).
17.00 Новости дня. (16+).
17.15 Т/с «Катя и Блэк».
18.50 Специальный репортаж. (16+).
19.00 Новости дня. (16+).
19.55 «По горячим следам». (16+).
20.10 «Улика из прошлого». (16+).
21.00 «Открытый эфир».
22.45 «Между тем».
23.15 Т/с «Гаишники. Продолжение». (16+).
03.15 Т/с «Катя и Блэк».

АРБЕ, 27-МАРТ	
РТВК	16:30 Время новостей Дагестана
07:00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана	16:50 «Удивительные горы. Лучшее» 0+
07:20, 14.50 Передача на лакском языке «Арци ва аглу» 12+	17:10 Т/с «Жестокий Стамбул» 131-132 с.
08:00 М/ф «Смешарики. Пин-код» 0+	18:50 Передача на даргинском языке 12+
08:50 Т/с «Гюльчатай. Ради любви» 15 с. 16+	19:30 Время новостей Дагестана
09:40 «Колеса» 12+	20:00 Время новостей. Махачкала
10:30 Д/ц «Рассекреченная история «Валютная березка» 16+	20:20 «Здоровье» 12+
11:10 Ток-шоу «Общественный интерес»	21:10 «Улыбка спросит»
12:50 Т/с «Жестокий Стамбул» 129 с. 16+	22:00 «Городская среда»
13:40 Т/с «Жестокий Стамбул» 130 с.	22:30 Время новостей Дагестана
14:30 Время новостей Дагестана	23:00 Время новостей. Махачкала
15:30 Т/с «Гюльчатай. Ради любви» 16 с. 16+	23:20 «Аутодафе» 12+
16:20 Мультфильм 0+	00:00 Д/ц «Моя любовь – Россия!» «Средневековая Русь глазами анты» 12+
	00:30 Время новостей Дагестана
	01:00 Время новостей. Махачкала

ПЕРВЫЙ
05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.20 «АнтиФейк». (16+).
10.00 «Жить здорово!»
10.50 «Информационный канал». (16+).
12.00 Новости.
12.15 «Информационный канал». (16+).
15.00 Новости.
15.15 «Давай поженемся!»
16.05 «Мужское/Женское». (16+).
17.00 «Информационный канал». (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.30 «Информационный канал». (16+).
19.55 «Куклы наследника Тутти». (16+).
21.00 «Время».
22.00 Т/с «Такси под прикрытием». (16+).
23.00 «Большая игра». (16+).
00.00 «Подкаст.Лаб».
00.45 «Подкаст.Лаб».
01.30 «Подкаст.Лаб».

РОССИЯ 1
09:00 Канал национального вещания.
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан
05.00 «Утро России».
09.55 «О самом главном». (12+).
11.00 «Вести».
11.30 «60 минут». (12+).
14.00 «Вести».
14.55 «Наши». (12+).

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'ЖУМЯ, 29-МАРТ'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'ПЕРВЫЙ'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'РОССИЯ 1'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'НТВ'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'ДОМАШНИЙ'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'ТВ-ЦЕНТР'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'ЗВЕЗДА'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'КИШ, 30-МАРТ'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'ПЕРВЫЙ'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'РОССИЯ 1'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'НТВ'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'ДОМАШНИЙ'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'ТВ-ЦЕНТР'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'ЗВЕЗДА'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'ГЯД, 31-МАРТ'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'ПЕРВЫЙ'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'РОССИЯ 1'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'НТВ'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'ДОМАШНИЙ'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'ТВ-ЦЕНТР'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'ЗВЕЗДА'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'КУЛЬТУРА 25-31-МАРТАДАЛДИ'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'АРБЕ'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'ХЕМИС'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'ЖУМЯ'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'КИШ'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'ГЯД'.

Table with 2 columns: Time slots and Program details for 'РАДИО'.

Программа гъзаураиди - Насима ВЕЛИБЕГОВА

Дин

Диндиз талукъ конкурс

Играми ватангълияр! Гъар йисан рамазандин вацра газет келзавайбурун арада тухузвай диндин конкурс гатуннавайдакай хабар гуз ва. Шаз хъиз, цини и серенжем медениятдинни марифатдин А.Гъасанан тварцихъ галай центрадини «Лезги газетдин» редакцияди саналди тешкилнава.

Лагъана кьанда, конкурсдин асул макъсадрик газет келзавайбурухъ диндин рекъай авай чирвилер артухарун, инсанитар патал Исламдихъ авай метлеб, кьетенвал къалурун, келзавайбурун арадай диндин дерин чирвилер авайбурун алакьунар кьейд авун акатзава.

Конкурсдин килин шартларикай сад ам я хъи, виликдай хъиз, цини ана Исламдин университетар, медресаяр акьалтларнавайбуруз, кьилдин алимривай, имамривай чирвилер къачунвайбуруз иштиракдай ихтиярар авач. Вучиз лагъайтла, абур хъсандиз диндин гъавурда ава ва конкурсдин суалриз абурувай, са четинвални авачиз, жавабар гуз жеда. И конкурс асул гьисабдай жемат, адетдин газет келзавайбурун (чпихъ Исламдай имамрихъ, муаллимрихъ, алимрихъ хътин чирвилер авачирбурун) патал я. Яшарин жигъетдай тайин сергъятар авач, конкурсда жегилпривайни иштиракиз жеда, яшлубурувайни.

Конкурсдин суалриз жавабар рамазандин вацран эхирдалди гуз жеда. Адалай кьулукъ жавабар къабул хъийидач. Иштиракчийривай чпин жавабар редакциядиз, пуд жуьредикай менфат къачуна, ракъуриз жеда:

1) **почтадин алакьадин отделе-нийрай (РД, Махачкъала, пр-т Насрутдинова, 1 "а", 7-этаж);**

2) **интернетдин куьмекдалди "Лезги газетдин" электронный почтадиз (адрес - lezgigazet@etnomediadag.ru);**

3) **ватцапдиз (телефондин нумра - 8-989-653-42-35) рекъе тваз жеда.**

Гъи жуьре кьулай ятла, гъам хъягъа. Жабавар аваз рекъе твазвай чарчин сифте кыляй «Конкурсдиз» гаф кхъиз риклелай алудмир.

Гъалибчияр пуд кас хъяда. Къвенкьвечи чкаяр кьурбуруз савкъатар гуда:

1-чка - телефон, 15 агъзур манат;

2-чка - риклел аламукьдай савкъат, 12 агъзур манат;

3-чка - кап ийидай халича, 9 агъзур манат пул.

Идалайни гъейри, абуруз дипломарни лезги члалал Ислам диндикай кхъенвай ктабар пишкешда.

Эгер цли конкурсда иштиракдайбурун къадар вилик квай йисарилай гзаф хъайитла, абурун арада конкурсдин килин савкъат - умрадиз фидай путевкани кьугъада. Адаз виридалайни гзаф баллар къазанмишай кас лайихлу жеда.

Иштиракчийр патал мад са шарт авай: редакциядиз жавабар рекъе твадайла, тварни фамилия, яшамис жезвай чка (шегьер, район, хуьр) ва телефондин нумра къалурун чарасуз я.

Конкурсдин негъаяр рамазандин варз куьтягъ хъайидалай кьулукъ къада ва гъалибчийрин тваран газетдай малумарда. Къвенкьвечи чкаяр кьурбурувай савкъатар мус ва гынай вахъуз жедатла, тешкилатчийри абуруз, зенг авуна, хабар гуда. Конкурсдин къвалахриз баллрин куьмекдалди кьимет гуда.

Цинин йисан конкурс 20 суалдикай ибарат я. Къейд ийин хъи, абур 2023-йисан 14-нумрадила ийинхъ

(2024-йисан 9-нумрадал къведалди «Лезги газетдин» чинриз акъатнавай диндин макъалайрин бинедаллаз гъазурнава.

* * *

Исламди вири мусурманривай чирвилер къачун истемиззава. И кар тесстикъарзавай гзаф делилар ава. Мисал яз, гъадисда лагъанва (мана): «Чирвилер (Шариатдин илим) тлалабун гъар са мусурман касдиз ферз я». (Ибн Мажгаъ).

*Аллагъ-Таалади чи Пайгъамбардиз (Аллагъдин салават ва салам хъуй вичиз) ракъурнавай сифте аят, сифте гаф «Икьраъ», яни «Клепа» гаф я! Аллагъ-Таалади Къуръанда Вичин Пайгъамбардиз лугъузва (20-сура, 114-аят, мана) «**Ва лагъ (вуна): «Рабби! Заз чирвилер артухара».** Имам Агъмада лагъана: «Инсанар Шариатдин илимдихъ абур недайдахъни хъвадайдахъ муьгътеж хъунлай гзаф муьгътеж я, вучиз лагъайтла, абур недайдахъни хъвадайдахъ йикъа са ва я кьве сеферда муьгътеж жезва, Шариатдин илимдихъ авай муьгътежевал абуру къачузвай нефесрин къадар къван я».*

Чирвилер къачудай рекъер гзаф ава, абурукай сад «Лезги газетдин» гъар нумрада «Дин» рубрикадик кваз гузвай макъалаяр келун ва абурун бинедаллаз Исламдиз талукъарна тешкилзавай конкурсда иштиракун я.

Адет хъанвайвал, алай йисан рамазандин вацрани диндин конкурс кьиле тухузва. Буюр, иштиракка, чирвилер къачу - Аллагъдин патай сувабар, и дуьньядани менфятар жедайвал. Аллагъди чаз агалкъунар гурай. Амин.

«Лезги газетдин» диндин рубрика тухузвай ва агъадихъ галай суалрай гъазурнавай алим Ямин гъажигъа МЕГЪАМЕДОВ.

Суалар:

- Аллагъ-Тааладин сифетриз талукъ къайдайрикай са къайдада къалурунава: а сифетрин асул Илагъидин патай я. Имам Агъмада адан гъакъиндай вуч лугъузва?
- Чирвилер (илим) имандин рехъ я: Къуръанда ва гъадисра аял дидедин руфуна арадал къезвай тежердин гъакъиндай рахазвай са аят (мана) ва са гъадис (мана) кхъихъ.
- Гъаждикай:
 - Зуль-гъижжа вацран сифте цуд йикъан дережа къалурзавай Ибн Аббас асгъабдила атанвай гъадис кхъихъ;
 - Гъаждин лайихлувилер ва сувабар къалурзавай са аят (мана) ва са гъадис (мана) кхъихъ;
 - Къурбанд авунин сувабдикай кьве гъадис (мана) кхъихъ.
- Къуръанда океанографиядиз талукъ тир аятар ава: сад-садан къвалав гвай кьве гъулуьун ятар акахъ тийизвайдакай раханвай са аят (мана) кхъихъ.
- Гилан илимди тесстикъарзавайвал, инсандин беденда 360 жалгъа (сустав) ава, а 360 жалгъадикай рахазвай гъадис (мана) кхъихъ.
- Алем арадал атуникай ва дагълар арадал атуникай рахазвай гъардакай са аят (мана) кхъихъ.
- Хамунин рецептордин аппаратдикай рахазвай са аят (мана) ва космосдиз финин гъакъиндай рахазвай са аят (мана) кхъихъ.
- Къияматдин Йикъан лишанар чир хъуникай гзаф менфятар ава, абурукай къуд кхъихъ.
- Къияматдин Йикъан лишанар кылиз акъатдай вахтунин патахъай абур шумуд чкадал пайиз жеда ва а паяр гъибур я?
- Къияматдин Йикъан лишанрин жуьреяр: а лишанар ва ишараяр кьве патал пай жезва. А паярин баянар куьрелди це.
- Къияматдин Югъ алуькдай вахт мукъва хъунин гъвечи лишанрикай я:

 - Мугъаммад (Аллагъдин салават ва салам хъуй вичиз) расул яз ракъурун. А кар субутзавай са гъадис (мана) кхъихъ;
 - Мугъаммад пайгъамбардин (Аллагъдин салават ва

- салам хъуй вичиз) кьиникъ. Адан гъакъиндай Ауф ибн Малик асгъабди гъанвай гъадис (мана) кхъихъ.
- Вучиз Палестинадихъ Исламда члехи метлебулвал ава? Куьрелди баян це.
 - Палестинадихъ галаз алакьалу хъайи муьжуд пайгъамбардин тварар кхъихъ.
 - Палестинадин (Шамдин чилин) гъакъиндай атанвай са аят (мана) кхъихъ.
 - Палестинада, аниз Исраилан несилар къведалди, пуд къебила авай. Абуру гъибур я ва «филисттин» лугъудай твар гынай атанва?
 - Къияматдин Югъ алуькдай вахт мукъва хъунин гъвечи лишанрикай я - варз кьве пад хъун. А кар субутзавай са аят (мана) ва са гъадис (мана) кхъихъ.
 - Къияматдин Югъ алуькдай вахт мукъва хъунин гъвечи лишанрикай я - рекъай акъуддай гзаф крар пайда хъун. А кар субутзавай са гъадис (мана) кхъихъ.
 - Къияматдин Югъ алуькдай вахт мукъва хъунин гъвечи лишанрикай я:
 - Хатасузвал ва умуни хушбахтвал машгъур хъун. Гъадис (мана): «Арабрин чилер...» - гъадис эхирдалди давамара.
 - Инсанар къамчийралди гатадай зулумкар ксар пайда хъун. И жигъетдай Абу Умама асгъабди гъанвай гъадис (мана) кхъихъ.
 - Виликан уьмметрин рекъиз табиь хъун. И жигъетдай Абу Саид аль-Худрий асгъабди гъанвай гъадис (мана) кхъихъ.
 - Парталар алай ва гъа са вахтунда къецил дишегълияр пайда хъун. И жигъетдай Абу Гъурайра асгъабди гъанвай гъадис (мана) кхъихъ.
 - Рамазандин вацра сив хуьнай еке сувабар ава, давам хъия эхирдалди:
 - Гъадис (мана): «Адаман несилди авур хъсан гъар амалдай...»;
 - Гъадис (мана): «Женнетдихъ муьжуд варар ава...».
 - Сив хуьникай гзаф менфятар ава:
 - Абурукай гъар сад субутзавай гъадисни (мана) галаз пуд менфятдикай кхъихъ;
 - Рамазандин вацран крарикай (сив хуьнлай гъейри) пуд кар кхъихъ.

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайитла, ватцапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз кхъихъ.

Уьлкведа ва дуьньяда

Гъазурайди – Муса АГЪМЕДОВ

1 миллиард манат ракъурда

РФ-дин Гъукуматди яшайишдин газификациядин программа уьмуьрдиз кечирмишунин къвалах давамаразава. ИкI, 2024-йисуз чпиз яшайишдин рекъай тайин къезилвилер (льготы) талукъ тир агъалийрин къвалер газдин сетрик кутун патал федеральный бюджетдай алава яз 1 миллиард манат пулдин такъатар ракъурда. Идакай гъукуматдин сайтда хабар гуз ва.

Чешмеди кьейдзавайвал, пулдин такъатар 57 регионди къачуда. И серенжемдин куьмекдалди программадин иштиракчийриз тадаракар къачуниз ва къвал газдин сетрик кутуниз талукъ къвалахар кьиле тухун патал субсидияр гуда. Хабар гузвайвал, куьмек яз гузвай пулдин такъатрин къадар агъа клан 100 агъзур манатдиз барабар жеда.

Уьлкведин премьер-министр Михаил Мишустин риклел хкайвал, яшайишдин газификациядин программидив 2021-йисуз гатуннай. 2023-йисан февралдила гъукуматди чпиз яшайишдин рекъай тайин къезилвилер (льготы) талукъ агъалийриз абуру газ участкадал гъунин ва ам къвалик кутунин серенжемриз ийизвай харжийрин са къадар пай субсидияр хъиз гуз ва.

ГъакIни хабар гузвайвал, и программа уьмуьрдиз кечирмишиз эгечлайдалай инихъ зур миллиондилай виниз къилдин къвалер газдик кутунва.

Цийи дарманар

Уьлкведин фармацевтикадин хиле цийи жуьредин (инновационный) продукция арадал гъиз эгечнава. ИкI, алатай йисуз Урусатда тахминан 540 дарман регистрация авунва. Идакай, РФ-дин здравоохраненидин министр Михаил Мурашкодин гафарал асаслу яз, ведомстводин телеграм-каналди хабар гуз ва.

Чиновникди кьейдзавайвал, къилди къачуртла, 2023-йисуз уьлкведа регистрация авунвай 540 дармандикай анжах 160 къецепатан уьлквейринбуру я. Гъа са вахтунда алатай йисуз Урусатда 8 кархана ачухна. ГъакIни, министрдин гафарай малум хъайивал, шаз базардиз 6 миллиард упаковкадив агъакъна дарманар акъатнава, абурун умуми гъисабдикай 70 процент чкадинбуру я.

Вилериз экв хкана

М.Ф.Владимирскийдин тварунихъ галай МОНИКИ-дин (Москвадин областдин илимдинни ахтармишунрин клинический институт) духтурри 67 йисан яшда авай агъалидин вилерин экв 1 процентдила 40 процентдал къван хкаж хъувуна. Идакай РФ-дин здравоохраненидин министерстводин телеграм-каналди хабар гуз ва.

Чешмеди кьейдзавайвал, вилерин экв саки квахънавай агъали Бехтереван уьзуьрдикдинни начагъ тир. И кар себеб яз, операция авун са къадар четинни хъана. Хабар гузвайвал, пешекарриз арза ийиз атай кас ахтармишайла, адахъ катаракта авайди тайин хъана.

Клинический институтдин офтальмологиядин отделенидин заведующийди кьейдзавайвал, начагъ касдиз фактоэмulsionфикациядин къайдада лап тимил хасаратвал жедай жуьредин операция авуна. Махсус ультраасесинин алатдин куьмекдалди рагъул хъанвай хрусталик (вилин шуьше хъиз аквадай пай) куьлуь-куьлуь авуна, адан чкадал гуьгъуьнлай тлбии тушир хрусталик эхциг хъувуна.

Кьейдзавайвал, алай девирдин къайдада кьиле тухвай сагламвал мягъкем хъувунин и серенжемдин куьмекдалди са гъвечи муддатда агъалидин эрчи патан вилин экв, винидихъ кьейднавайвал, 1 процентдила 40 процентдал къван арадал хкиз алакьна.

ГъакIни чешмеди кхъизвайвал, виликдай и агъалидиз медицинадин маса идарада чалла вилин экв арадал хкун патал операция кьиле тухванвайди тир.

Телеграм-каналди гъизвай делилралди, алай вахтунда агъалиди вич хъсандиз гъиссзава, ам къвализ ахъайнава ва офтальмологдинни ревматологдин гуьзчивилик ква.

«Лезги газетда» диндин пай кхъинар жезва. Гъавилляй ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин агентство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 «а» РД-дин «Дагъустан» «Этномедиахолдинг» ГБУ-дин регъбер

А.Г. ЮСУПОВ

Тел.: 66-00-25

КЪИЛИН РЕДАКТОР

М.И. ИБРАГЪИМОВ

Тел.: (872-2) 66-00-60

E-mail: Lezgigazet@etnomediadag.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН

ЗАМЕСТИТЕЛЬ

К.Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ

Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН

Н.М. ИБРАГЪИМОВ

ЭКОНОМИКАДИН

Ж.М. САИДОВА

КУЛЬТУРАДИН ВА

ЛИТЕРАТУРАДИН

М.Т. АЛИМОВ

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН

Р.С. РАМАЛДАНОВА

КОРРЕКТОР

М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ДИЗАЙНЕР

Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР

Н. ИБРАГЪИМОВ

Газет йиса 52 сеферда акъатзава.

Газет алакьадин, информациядин технологиядин ва массовый коммуникациядин хиле гуьзчивал авунин рекъай Федеральный къуллугьдин Дагъустан Республикада авай Управленидин 2019-йисан 22-апрелдиз регистрація авуна. Регистрациядин нумра ПИ №ТУ05-00420. Макъалаяр редакцияди туькуьр хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкьвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахъун мумкин я. Газетда чап авун патал теклифнавай материалра гъанвай делирин дуьзвиллин ва керчеквиллин патахъай жавабдарвал авторрин чпин хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 «а». Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200
Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 17.30

Газет «Издательство» «Лотос» ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала, Пушкинан куьче, 6.

Тираж 6243

17 - И лишандик квай материалр гъакъидихъ чапзавайбур я.

12 - Икъван яшар хъанвайбур келдрай.

Газет келзавайбурун фикирдиз!
Гонорар къачун патал

Чна идалай виликни хабар гайивал, 2023-йисалай госу-дарстводи штатдик квачир мухбирриз бюджетдин та-къатрикай гонорар гун патал пул чара ийизмач. Бюджет-дай пул анжах штатдик квай къуллугъчияр патал ахъай-зава. И кар фикирда къуна, редколлегияди штатдик ква-чир мухбирриз гонорар ре-дакциядин бюджетдинбур тушир (газет подписка аву-нин нетижада редакциядиз амукъзавай) пулдин такъат-рин гъисабдай гудай къарар къабулнава.

“Лезги газетдин” редакция-дихъ галаз чкайрилай алакьа хуьзвай мухбирри чпин матери-алрин эхирра и кве жуьреди-кай сад къалурун шарті я: “Го-норар редакциядин фондуниз гузва”; “И материал (макъала, шиир, кроссворд ва мсб.) гону-рар къачун патал редакцияди автордихъ галаз кутлундай икь-рардик кутун тлабазава”.

Гъар йисан эхирра, 1-ноябр-дилай 1-декабрдалди, редакци-яди авторрихъ галаз икьрарар кутлунда. И кар авун патал го-норар къачуз къанзавай штатдик квачир мухбирри 1-ноябрдал-ди редакциядив и документар агакьарун лазим я: къилин ре-дактордин тварциел арза, пас-

портдин, ИНН-дин, СНИЛС-дин копияр, картадин банкдай къа-чузвай реквизитар. Арзада ав-торди вичин гъи материал гъи нумрада чапнаватла къалурун шарті я.

И документрин бинедаллаз йисан эхирдай гъар са мухбир-дихъ галаз редакцияди къыл-дин икьрар кутлунда ва гону-рар банкдин картадиз рахкур-да. Авторриз гонорар нагъд пул яз мад хгудач. Къейд ийин хъи, цийи йисуз алаатай йисарин го-норар вахчуз жедач. Гъар йисан гонорар гъа йисан эхирдай гуда.

Ихътин къайда неинки са “Лезги газетдин”, гъакни мил-ли члаларал акъатзавай амай газетрин редакциярани кардик акатнава. Мадни башкъа, цийи къанунрал асаслу яз, алай вах-тунда госуларстводин хейлин идарайра пулдин такъатрихъ галаз алакьалу вири гъерекатар анжах электронный къайдада кыле тухузва.

Мадни са кардикай хабар гуз къанзава. Чи редакциядихъ галаз алакьа хуьзвай штатдик квачир мухбиррин арада пенси-яда авайбур аватла, абуроз чир хъун герек я: эгер куь картадиз гонорар хтайтла, куьн “работа-ющий пенсионер” категориядик акатда ва, къанунрал асаслу яз, куь пенсиядин къадар тлимил жеда.

Кроссворд

Туькуьрайди – Магъад МЕГЪДИЕВ

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

- 1. Дудгъвердикайни какадикай гъазурдай тлуьн. 2. Савад, чирвал. 3. Са члалай маса члалаз элкьуьрун. 4. Къвалахдин, зегъметдин гъакъи. 5. Янавай векьерин циргъ. 6. Меркез Багъдат тир уьлкве. 7. Атлай нек. 8. Грекрин остров. 9. Хъуьруьш алай къуьл. 10. Дугъдин сорт. 11. Клеклец. 12. Глаголдин буйругъдин наклоненидин къвед лагъай касдиз талуькъ къадагъадин форма арадал гъидай суффикс. 13. Къатухдикай, хъчарикай, сурарикай ийидай къайи хуьрек. 14. Алакьа. 15. Дерт. 16. Ванер къабулдай орган. 17. Гуьрчегди. 18. Гъейрат. 19. Цуькверин сувар.

Къаравилияр

Нурудин НАСРУЛЛАЕВ

- Дидед члал хъсандиз чир хъана къанда. Им гъар садан руьгъдин буржи я!
- Икибаштан-икибаштан, дидед члал чир хъун чарасуз я! - кье гъилини хъажна, разивал къалурзава кефи куьк башчиди.
- Чарасузвилляй яни вуна ви аялдиз афериндин чкадал «Мо-лодец! Орел я вун, орел!» лу-гуьзвайди? - суал хгана башчи-диз члалакай рахазвайда.

Кье аманеви я. Сада лу-гуьзва: - Валлагъ, кефияр авач. Духтурдин патав фена къанзава. Улакь авач, яда. Гена вун вуч гъал я, вуна вучарзава?
- Зу-ун?! Зун, яда, хъсан-завайди я! Балкъан хъиз ава, балкъан хъиз!
- Йо-оь! Яда-а, акі ятла, ваз пулар ягъайтла, жезвайди я ман. Улакь жеда аз, - пу-пу ийиз, хуьрезва вич.

Къегъалрикайни йиртижийрикай

Агъмед МАГЪМУДОВ

14-мартдиз Махачкъалада, Р.Гъамзатован тварцихъ га-лай милли ктабханада, маш-гъур журналист, чи ватангъ-ли Алик АБДУЛГЪАМИДОВАН «3и вахтунин къегъаларни йиртижийар. Алай аямдин уьмуьрдин тарих» («Герои моего времени и варвары. Хроника современной жизни») цийи ктабдин презентация кыле фена. Къейд ийин хъи, им автордин къелем-дикай хкатнавай вад лагъай ктаб я.

Мярекатдиз республикадин жемятдинни сиясатдин деятелар, алимар, журналистар, студентар атанвай. Гзафбуру цийи ктабдикай, Алик Абдулгъамидован алакьунрикай чпин фикирар лагъана, автордихъ чандин сагъвал, мадни еке агалкъунар хъун алхишна.

Ктаб асул гъисабдай кве паюникай ибарат я. Сифте паю-на авторди, уьмуьрда гъикъван агъур имтигъанар гъалтнатлани, аклаж тахъай, къил агъуз тавур, чеб акъалтзавай несилар патал халис чешнейриз элкьвен-вай инсанрин къисметрикай их-тилатазава. Къвед лагъай паюна, дагъустанвийрихъ авай месъ-лайриз, дердийриз талуькъарна, журналистди кыле тухвай ах-тармишунар гъатнава.

«Ктабдин игитрикай бязибур чи арада амач, гзафбуру къе-нин юкъузни уьмуьр давамар-

зава. И ктаб хъидайла, захъ авай макъсад сад тир – акъалт-завай несилприз, зи къатлунрай, низ гъурметна, нелай чешне къачуна, нин гаф гъисаба къу-на къанзаватла чирун. Ахътинбур и ктабда 22 кас ава», - лагъана Алик Абдулгъамидова, цийи ктабдин къетленвилерикай раха-дайла.

Авторди абурукай бязибуру-кай куьрегди суьгъбетни авуна. Мисал яз, гъеле 80-йисара сия-сатдин майданра пайда хъайи Вазиф Мейланов, колхоздин председател Мегъамед Чарта-ев, журналист Загъир Арухов, летчик Камил Моллаев ва ма-сабур.

Къейд ийин хъи, Алик Аб-дулгъамидов уьлкведа машгъур журналистикай сад я. Ам РФ-дин гъукуматдин, «Золотое пе-ро России» премийрин ва маса шабагърин сагъиб я.

Сад лагъайди

Абад АЗАДОВ

Дербент шегъердин 20-нум-радин юкъван школадин 11-класда келзавай Фатима ШИНГАРОВА, региондин паю-

лай 17-февралдалди Москвада кыле фена.

Идал къведалди Фатима Шингаровади 2023-йисан 28-апрелдиз кыле феи школьникрин «Дагъустандин акьуллуяр» олим-пиадада иштиракна. Иштирак-чийрин чирвилериз Вирирос-сиядин «Акьуллуяр» гъерекат-дин координатор Карина Князе-вади, «Содружество» фондунин директор Эльвира Аминовади, МГИМО-дин профессор Бурият Абдулагъидовади ва ДГУНХ-дин проректор Оксана Мутиевади къимет гана. Фатимади и акъа-жунра сад лагъай чка къуна. Но-ябрдиз, декабрдиз кыле феи акъажунрани лезги руша гъалиб-вал масабурув вуганач.

- Заз олимпиадайриз гъазур жез ва зи чирвилер деринариз 5-классдилай тарихдин муал-лим Тайибат Таибовади куьмек гузва, - лагъана Ф.Шингаровади.
- Чна алай вахтундани финал-диз гъазур хъун патал чирвилер артухарзава. Зун финалдани гъалиб жез алахъда.

«Акьуллуяр» олимпиададин финал апрелдин вацра кыле фида.

на гъалибвал къазанмишна, сад лагъай каналдин «Акьул-луяр» олимпиададин финал-диз акъатнава. Ам ихътин дережадив агакьнавай сад лагъай дагъустанви я. Телевидени-дин «Акьуллуяр» олимпиада-дин полуфинал 14-февралди-

«ЛГ»-дин 10-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:
ДУЪЗ ЦІАРАРА: 4. Зарафат. 7. Пару. 8. Ифин. 11. Къадир. 12. Пар. 13. Акула. 16. Къалаж. 17. Тарта. 20. Жалан. 21. Чха. 23. Милан. 24. Илаж. 26. Учир. 27. Аннамаз.
ТИК ЦІАРАРА: 1. Кару. 2. Макъала. 3. Къази. 5. Плапши. 6. Сирке. 9. Къаракъулах. 10. Алачарпан. 14. Гъужум. 15. Туьтуьх. 18. Пларла. 19. Цициб. 22. Хандак. 25. Жанг. 26. Улам.